

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
SASTATĀMĀS VALODNIECĪBAS UN TULKOŠANAS NODAĻA

**VIENKĀRŠRUNAS LEKSIKA MIKO RIMMINENA
“ALUS TARBAS ROMĀNA” TULKOJUMĀ
LATVIEŠU VALODĀ**

BAKALaura DARBS

Autore: **Emīlija Petraškeviča**

Studenta apliecības Nr.: ep08169

Darba vadītājs: asociētais profesors Arvils Šalme

RĪGA 2012

Anotācija

Bakalaura darba “Vienkāršrunas leksika Miko Rimminena “Alus tarbas romāna” tulkojumā latviešu valodā” mērķis ir izpētīt tulkojumā izmantoto vienkāršrunas leksiku un salīdzināt to ar oriģināldarbā izmantoto, kā arī noskaidrot tās vietu avota un mērķa kultūrā. Lai šo mērķi sasniegtu, ir aplūkota teorētiskā literatūra par leksiskajiem slāņiem, tulkošanas problēmām un okazionālajiem jaunvārdiem un, balstoties uz teoriju, analizēts “Alus tarbas romāna” tulkojums latviešu valodā. Sniegts arī ieskats somu literatūras kontekstā, kādā darbs tapis, kā arī informācija par somu literatūras tulkojumiem latviešu valodā.

Darbs ir noderīgs tiem, kas vēlas turpināt vienkāršrunas leksikas pētīšanu somu literatūras tulkojumos latviešu valodā.

Atslēgvārdi: Maima Grīnberga, Miko Rimminens, okazionālismi, somu literatūra, tulkošanas problemātika, vienkāršrunas leksika

Abstract

The aim of bachelor's thesis "Vienkāršrunas leksika Miko Rimminena "Alus tarbas romāna" tulkojumā latviešu valodā" ("*Low colloquial in the Latvian translation of Mikko Rimminen's "Six Pack Novel"*") is to investigate low colloquial used in the translation and to compare it to the colloquial used in the original novel, as well as to clarify it's place in both source language and culture and target language and culture. To achieve this aim, theoretical literature about lexical layers, translation problems and nonce words has been examined. The translation of "Six Pack Novel" in Latvian has been analyzed, using theory as a background. Insight into context of Finnish literature is also given, as well as information about translations of Finnish literature into Latvian.

The work can be useful for those who are willing to make further researches of low colloquial in Latvian translations of Finnish literature.

Keywords: Maima Grīnberga, Mikko Rimminen, Finnish literature, translation problems, low colloquial

Satura rādītājs

IEVADS	1
1. ROMĀNA VIETA SOMU LITERATŪRAS KONTEKSTĀ	4
2. ROMĀNA SATURA, FORMAS UN TĒLU RAKSTUROJUMS	7
3. LATVIEŠU UN SOMU LASĪTĀJU VIEDOKĻI PAR ROMĀNU	12
4. SOMU LITERATŪRAS TULKOJUMI LATVIEŠU VALODĀ.....	16
5. SOMU KULTŪRAS IDENTITĀTE TULKOJUMOS	18
6. SVARĪGĀKIE TULKOŠANAS PROBLEMĀTIKAS ASPEKTI ROMĀNĀ	20
6.1. Autora stila un domas saglabāšana	20
6.2. Nacionālā kolorīta atveide tulkojumā.....	21
6.3. Personvārdu atveide tulkojumā	22
7. VIENKĀRŠRUNAS LEKSIKAS ATŠĶIRĪGĀS IEZĪMES LATVIJĀ UN SOMIJĀ	26
8. TULKOJUMA VIENKĀRŠRUNAS LEKSIKAS ANALĪZE	29
8. 1. Barbarismi	29
8.1.1. Leksiskie barbarismi.....	29
8.1.2. Semantiskie barbarismi.....	34
8.2. Vienkāršrunas vārdi.....	35
8.3. Vulgārismi	38
8.3.1. Leksiskie vulgārismi.....	38
8.3.2. Stilistiskie vulgārismi	41
8.4. Žargonismi.....	44
8.5. Okazionālā vienkāršruna	46
8.5.1. Okazionālie barbarismi.....	47
8.5.2. Okazionālie vienkāršrunas vārdi	49
8.5.3. Okazionālie vulgārismi.....	51
8.5.4. Okazionālie žargonismi	52
REZULTĀTI	54
TĒZES	55
IZMANTOTĀ LITERATŪRA	57
PIELIKUMS	61

Saīsinājumi

barb.	–	barbarisms
dsk.	–	daudzskaitlis
LVSV	–	Latviešu valodas slenga vārdnīca
LVŽV	–	Latviešu valodas žargona vārdnīca
okaz.	–	okazionālisms
piem.	–	piemēram
SPKS	–	Suomen puhekielen sanakirja (Somu sarunvalodas vārdnīca)
t.s.	–	tā saucamais
u.c.	–	un citi
UbS	–	www.urbaanisanakirja.fi
utml.	–	un tamlīdzīgi
vienk.	–	vienkāršruna
vulg.	–	vulgārisms
žarg.	–	žargonisms
>	–	atveidots par

Pielikuma indeksi

barb.	–	barbarisms
<i>okaz.</i>	–	okazionālisms
<i>vienk.</i>	–	vienkāršrunas vārds
<i>vulg.</i>	–	vulgārisms
<i>žarg.</i>	–	žargonisms

IEVADS

Bakalaura darbā “Vienkāršrunas leksika Miko Rimminena “Alus tarbas romāna” tulkojumā latviešu valodā” pētīts vienkāršrunas leksikas izmantojums tulkojumā, tā atbilstība oriģināltekstam kā arī tas, kā teksts pielāgots mērķa valodai.

Šāda tēma izvēlēta, jo, lasot romānu, šķiet interesanti, kā tulkotāja tikusi galā ar oriģinālteksta pieprasīto ekspresiju, izmantojot dažādus leksiskos slāņus, tostarp vienkāršrunu. Tulkojumā izmantotajā vienkāršrunā ietilpst arī daļa tulkotājas pašas radīto vārdu jeb okazionālismu.

Tēma ir aktuāla, jo vienkāršruna aizvien vairāk ienāk latviešu valodā, īpaši jauniešu runā, taču tā ir maz pētīta, jo ilgus gadus neliterārā valoda ir bijis tabu latviešu valodas pētniecībā. Vienkāršrunas lietošana tiek uzskatīta par negatīvu un izskaužamu parādību latviešu valodā, tomēr tās ignorēšana pētniecībā nav risinājums tās lietojuma problēmai.

Darba mērķis ir izpētīt tulkojumā izmantotās vienkāršrunas leksiskās apakšgrupas un salīdzināt tās ar oriģināldarbā izmantoto leksiku, kā arī noskaidrot to vietu avota un mērķa kultūrā.

Lai nonāktu pie šī mērķa, tiek izvirzīti šādi uzdevumi:

1. Aplūkot tulkošanas problemātikas jautājumus, kas aktuāli romāna tulkojumā;
2. Raksturot kultūras kontekstu, kādā tapis oriģināldarbs un tulkojums;
3. Izpētīt viedokļus un kritiku par “Alus tarbas romānu” Somijā un Latvijā;
4. Veikt tulkojumā izmantotās vienkāršrunas leksikas analīzi un izdarīt secinājumus par to, kā tulkotāja pielīdzinājusi leksiku oriģināltekstā izmantotajai, kā atveidoti vārdi atbilstoši mērķa kultūrai un valodai.

Lai šos uzdevumus izpildītu, ir analizēta romāna vienkāršrunas leksika, izpētīta teorētiskā literatūra par valodas leksiskajiem slāņiem, okazionālajiem jaunvārdiem un vārdu darināšanu gan latviešu, gan somu valodā, kā arī tulkošanas teorijas materiāli. Tāpat darba rakstīšanas gaitā veiktas sarunas ar tulkotāju, lai uzzinātu “Alus tarbas romāna” tulkošanas motivāciju un to, ar kādām grūtībām nācies saskārties, darbu tulkojot.

Kā pamats tulkošanas problemātikas aplūkošanai izmantota Jāņa Siļa grāmata “Tulkojumzinātnes jautājumi: teorija un prakse”, kurā tiek nosauktas galvenās problēmas, ar kurām nākas saskārties, tulkojot daiļliteratūru. Vienkāršrunas leksikas pētīšanai izvēlēta Alises Lauas monogrāfija “Latviešu leksikoloģija”, kurā skaidri iedalīti valodas leksiskie slāņi, kā arī Jāņa Rozenberga “Latviešu valodas stilistika”, kurā, savukārt, līdās citiem jautājumiem aplūkota arī vienkāršrunas leksika, kurai dots precīzs iedalījums

apakškategorijās. Analizējot okazionālistus, izmantots Ojāra Buša raksts “Okazionālie jaunvārdi mūsdienu publicistikas tekstos funkcionālā skatījumā”, kurā sniegts precīzs okazionālo vārdu dalījums pēc to funkcionalitātes un lietojuma motivācijas.

Pētījums izstrādāts, balstoties uz oriģināltekstu (*Miko Rimminen “Pussikaljaromaani”, 2004*), tā tulkojumu (Miko Rimminens “Alus tarbas romāns”, tulk. Maima Grīnberga, 2009) un tulkojumā atrodamo vienkāršrunas leksisko vienību sarakstu, no kura sīkākai analīzei izvēlēti tipiskākie katrai vienkāršrunas leksikas apakšgrupai piederošie paraugi. Sarakstā ietvertas aptuveni 700 vienības un tās, sakārtotas alfabētiskā secībā, pievienotas pielikumā. Vārdi, kas tulkojumā atkārtojas vairākkārt, sarakstā ievietoti vienu reizi.

Darbs sastāv no ievada, astoņām nodaļām, rezultātiem un pielikuma.

Darba pirmajā nodaļā raksturots somu literatūras konteksts, kādā tapis “Alus tarbas romāns”, sniedzot informāciju par šobrīd aktuālajām tēmām un autoriem, kā arī M. Rimminena un viņa darbu vietu mūsdienu somu literatūrā.

Otrajā nodaļā izstāstīts romāna saturs, raksturota darba forma un tēli, lai sniegtu priekšstatu par vidi, kas ietekmē romāna varoņu valodas lietojumu.

Trešajā nodaļā aplūkoti un salīdzināti somu un latviešu lasītāju viedokļi par romānu.

Ceturtajā nodaļā rakstīts par somu literatūras tulkojumiem latviešu valodā, kas, savukārt, parāda, kāda ir tendence, tulkojot no somu valodas, kāda veida darbi tiek izvēlēti, kāds ir iznākošo tulkojumu apjoms un kas ar tiem strādā. Šajā nodaļā ietverta arī informācija par “Alus tarbas romāna” tulkotāju Maimu Grīnbergu.

Piektajā nodaļā aplūkota somu kultūras identitāte tulkojumos, kas galvenokārt balstīta uz Sirko Āltonenas (*Sirko Aaltonen*) eseju “Valoda, identitāte un atpazīstamība”. Šī nodaļa sniedz ieskatu, kā somu valoda un kultūra tiek atveidota citās valodās un kā tas ietekmē pašu somu kultūru.

Sestajā nodaļā aplūkotās “Alus tarbas romānā” aktuālākās tulkošanas problēmas – nacionālā kolorīta atveide tulkojumā, kas sasaucas ar iepriekšējo nodaļu, autora stila un domas saglabāšana, kas ir ļoti svarīgs aspekts kvalitatīva tulkojuma radīšanā, kā arī personvārdu atveide tulkojumā, kam uzmanība pievērsta, jo tulkotāja personvārdus ne tikai atveidojusi, bet arī tulkojusi.

Septītajā nodaļā aptverta informācija par to, kāda ir vienkāršrunas leksikas vieta latviešu, kāda – somu valodā. Uzsvērtas galvenās atšķirības, kā arī kopīgās iezīmes.

Astotajā nodaļā veikta tulkojuma vienkāršrunas leksikas analīze, kurā aplūkotās gan J. Sīļa iedalītās vienkāršrunas leksikas apakšgrupas, kā barbarismi, vienkāršrunas vārdi,

vulgārismi un žargonismi, gan okazionālā vienkāršruna. Piemēriem izvēlēti tipiskākie romānā atrodamie vārdi no katras apakšgrupas.

Darba pamatā esošais pētījums veikts laika posmā no 2010. gada aprīļa līdz 2012. gada maijam. Tas sākts, studējot Helsinku Universitātē *Erasmus* apmaiņas programmā un rakstot eseju par somu literatūras tulkojumiem latviešu valodā. Vēlāk, rakstot semestra darbus Latvijas Universitātē, tēma sašaurinājās, tika pētīta lasītāju reakcija uz Miko Rimminena darbu Somijā un Latvijā, kā arī aizsākta tulkošanas problēmu un romānā izmantoto leksikas slāņu aplūkošana. Rakstot bakalaura darbu, tēma sašaurināta vēl vairāk un analizēta vienkāršrunas leksika, jo tā daudz izmantota tulkojumā. Darbā pētīta tās atbilstība oriģināltekstā izmantotajai leksikai.

Darba gaitā veikta teorētiskās literatūras izpēte gan Latvijas Universitātē, gan Helsinku Universitātē, kā arī iepazīta somu kultūra, dzīvojot Helsinkos. Notikušas arī neformālas sarunas ar tulkotāju M. Grīnbergu, kas palīdzējušas uzzināt vairāk par tulkojuma motivāciju un somu literatūras tulkošanas situāciju.

1. ROMĀNA VIETA SOMU LITERATŪRAS KONTEKSTĀ

Somu rakstnieks un dzejnieks Miko Rimminens (*Mikko Rimminen*) dzimis 1975. gadā un pārstāv jauno somu rakstnieku paaudzi. No 1996. līdz 1998. gadam studējis Kritikas augstskolā (*Kriittinen Korkeakoulu*) Helsinkos, kur pats šobrīd pasniedz literatūru, tajā pašā laikā strādādamas arī izdevniecībā. Šie ir gluži vai vienīgi zināmie fakti par M. Rimminena dzīvi, nedaudz vairāk ziņu atrodams par viņa darbiem un rakstnieka karjeru. To viņš sācis kā dzejnieks, izdodot divus dzejas krājumus – “Satriecoši būtu redzēt pagalmā putnus” (*“Jännittävää olisi nähdä pihalla lintuja”*, 2000) un “No miglas izburbuļo melnas mašīnas” (*“Sumusta pulppuavat mustat autot”*, 2003). “Alus tarbas romāns” (*“Pussikaljaromaani”*, 2004) ir viņa pirmais prozas darbs, pēc kura izdoti vēl divi – “Bluķis” (*“Pölkky”*, 2007) un “Deguna diena” (*“Nenäpäivä”*, 2010). Pagaidām no šiem vienīgi “Alus tarbas romāns” ir tulkots latviešu valodā, savukārt daži viņa dzejoļu tulkojumi publicēti literatūras mēnešrakstā “Karogs” 7/2007. M. Rimminens kopā ar rakstnieku Kiesti Salovarenu (*Kyösti Salovaren*) uzrakstījis arī grāmatu “Krēslas daba” (*“Hämärä luonto”*, 2001), kurā humoristiskā veidā aprakstīti dažādi mistiski, izdomāti dzīvnieki. (Interneta resurss 36) M. Rimminena prozā atspoguļojas tas, ka rakstnieka karjeru viņš sācis ar dzejas sacerēšanu, romānos tiek izmantoti neparasti spilgti epitēti, metaforas, salīdzinājumi un daudz okazionālismu, kas viņa stilu padara īpašu un neatkārtojamu.

Somu literatūrā vienmēr aktuāla bijusi vēstures tematika. Ne velti Veino Linnas (*Väinö Linna*) 1954. gadā iznākušais romāns “Nezināmais kareivis” (*“Tuntematon sotilas”*; tā tulkojums 2010. gadā iznācis arī Latvijā), kas vēsta par Turpinājuma karu, Somijā ieguvis ikoniskas statusu. Savukārt mūsdienu somu rakstniece Sofi Oksanena (*Sofi Oksanen*) ieguvusi lielu popularitāti ar romāniem “Attīrīšanās” (*“Puhdistus”*) un “Staļina govīs” (*“Stalinin lehmät”*). Pirmais no tiem Maimas Grīnbergas tulkojumā izdots arī Latvijā 2011. gadā, savukārt romāna “Staļina govīs” tulkojuma iznākšana vēl tiek plānota. Abi darbi Somijā ieguvuši dižpārdokļa statusu un to tulkojumi izdoti daudzās citās valstīs – “Attīrīšanās” vien lasāma ap 40 valodās un pēc tās motīviem Somijā uzvesta pat opera. Tajā autore, kas ir pa pusei igauņiete, pa pusei somiete, vēsta par padomju gadiem Igaunijā. Tomēr ne tikai vēsture ir interesējusi somu rakstniekus. Literatūrā plaši iztīrāta tēma ir cilvēka iekšējā pasaule un attiecības ar apkārtējo vidi, kas tiek traktētas caur subjektīvo redzējumu un sajūtām, kā arī neatbilstība sabiedrības priekšstatiem, vēlme no tiem aizbēgt – tā parādās, piemēram, Sisko Istanmeki (*Sisko Istanmäki*) romānā “Pārāk resna, lai būtu taurenītis” (*“Liian paksu perhoseksi”*, 1995), kura galvenā varone, augumā dūšīga sieviete, pēc sludinājuma avīzē atrod darbavietu veikalā. Tā īpašnieks ir vārgs zem mātes tupeles palikts vīrietis ar kuru

galvenā varone pamazām arod kopīgu valodu un vēlāk apprecas. Arī Arto Pāsillinna (*Arto Paasilinna*) darbos parādās cilvēka subjektīvais redzējums un vēlme atteikties no ierobežojumiem, piemēram, “Zaķa gads” (“*Jäniksen vuosi*”, 1975), kurā stāstīts par kādu žurnālistu, kurš pamet darbu un ģimeni, lai ar zaķi azotē apbraukātu Somiju. Tāpat somu literatūrā aizvien vairāk jūtama atļaušanās – to pauž gan Roza Liksoma (*Rosa Liksom*), kas izceļas ar spilgtu tēlu un brīžiem šokējošajiem darbiem, gan Johanna Sinisalo (*Johanna Sinisalo*), kuras romāns “Pirms saulrieta nav ļauts” (“*Ennen päivänlaskua ei voi*”, 2000), kas stāsta par homoseksuālu modes fotogrāfu, kas savā pagalmā atrod trolli, izdots arī latviešu valodā. Viņa arī rakstījusi scenāriju šogad iznākušajai filmai “Iron Sky” (“Dzelzs debesis”), kurā aplūkotas un parodētas Otrā pasaules kara sazvērestības teorijas par nacistiem. Arī jau minētie Pāsillinna un Oksanena rada ekscentriskus darbus un spilgtus tēlus – A. Pāsillinna ir pazīstams ar iesaistīšanos kautiņos, publisku apsūkāšanos un ir vairākkārt precējies, savukārt Oksanena izceļas ar pamanāmu ārējo veidolu.

Visos pieminētajos darbos nozīme ir arī sociāliem jautājumiem. M. Rimminens ar saviem darbiem iekļaujas šo tēmu lokā, jo aplūko gan cilvēka iekšējo pasauli un jautājumus, kas tos nodarbina, gan attiecības ar citiem (romāns “*Nenäpäivä*” vēsta par kādu sievieti, kas, aizbildinādamās ar dažādiem ieganstiem, dodas pie svešiem cilvēkiem uz viņu dzīvokļiem un uzsāk sarunas), gan sociālo problemātiku (īpaši tā jūtama “Alus tarbas romānā”, kurā visi galvenie varoņi ir dīkdieņi un dzērāji). Atšķirībā no citiem minētajiem autoriem, M. Rimminens īpašu uzmanību pievērš valodai un tās sniegtajām iespējām. Saturs un sižets šeit nav noteicošais.

“Alus tarbas romānā” līdzās jau minētajām tēmām atklājas arī plašs somu mentalitātei raksturīgo īpašību klāsts. Viena no tām ir ierauššanās sevī un iekšējo monologu risināšana. Klusēšana ir viens no galvenajiem stereotipiem par somiem, kas reizē ir gan patiess, gan nepatiess – lai arī somi mēdz būt ļoti runīgi un viņu runas temps nereti šķiet pārsteidzoši ātrs, viņi reti kad ir pirmie, kas uzsāk dialogu, un mēdz aprobežoties ar lakoniskām atbildēm, līdz ar to padarot dialogu drīzāk par monologu apmaiņu. Turklāt, viņi ļoti strikti novelk robežas, kuras komunikācijā nepārkāpj, nekļūdami pārāk familiāri. Vēl darbā līdzās nesteidzīgumam atklājas arī somu darbīgums, kas parādās citu tēlu attieksmē pret galvenajiem varoņiem. Alkohola patēriņš Somijā ir problēma jau vairākus gadu desmitus, somi ieguvuši slavu ar saviem braucieniem uz Tallinu, kur iegādājams daudz lētāks alkohols nekā Somijā, tomēr tas neliedz viņiem būt labiem un strādīgiem darbiniekiem, jo dzeršana tiek atstāta nedēļas nogalēm.

Somu valodas kultūra, ir mazāk izkopta, daudz brīvāka nekā, piemēram, Latvijā, tai tiek pievērsta mazāka uzmanība. Lietišķajā sarakstē somi neizmanto garas pieklājības frāzes,

pat saziņā ar priekšniekiem vai klientiem sveicienam tiek izmantots vārds “hei” vai “moi”, kas līdzvērtīgs latviešu valodā izmantotajiem “sveiki” vai “čau”. Tāpat sarunvalodas lietojums ir daudz plašāks, slengā tiek lasītas ziņas gan televīzijā, gan radio, nezinot slengu nav iespējams lasīt avīzes. Ierasts ir arī tas, ka somi, kas nāk no diviem dažādiem reģioniem, viens ar otru nesaprotas, jo runā katrs savā izloksnē un nepāriet uz literāro valodu. Pat lamu vārdi organiski iekļaujas kultūrā – Somijā ļoti populārs ir komikss “*Kiroileva siili*” (“Ezis, kas lamājas”) – attēli ar tiem atrodami pat respektablu firmu birojos, lai arī attēlos redzamais ezis patiešām lamājas. Atšķirībā no Latvijas, kur labi izkopta valodas kultūra ir vērā ņemama vērtība, Somijā nav iespējama pilnvērtīga komunikācija, ja nav apgūta vietējā sarunu valoda.

2. ROMĀNA SATURA, FORMAS UN TĒLU RAKSTUROJUMS

Darbu “Alus tarbas romāns” M. Rimminens rakstījis aptuveni četrus gadus, sākotnēji tikai izklaidējoties, bet vēlāk jau kā nopietnu romānu (Skulte. 2009). Darbs tika nominēts Somijas prestižākajai literatūras balvai *Finlandia*, bet to autors ieguva vēlāk, 2010. gadā, par romānu “Deguna diena”. Par “Alus tarbas romānu” M. Rimminenam tika piešķirts cits apbalvojums – *Kalevi Jäntti* prēmija jaunajiem autoriem. 2011. gadā iznāca pēc grāmatas “Alus tarbas romāns” motīviem uzņemta kinofilma “Alus tarbas filma” (“*Pussikaljaelokuva*”). Lai arī visa romāna garumā tās varoņi tikai klīst pa Kallio rajonu, un nav vērojama notikumu attīstība, filmā labi atainota vide un romāna tēli. Jāpiemin, ka, lasot darbu un nezinot somu kultūras kontekstu, var rasties nepareizs priekšstats par tā tēliem, jo, atšķirībā no Latvijas, kur dīkdieņi un alkoholiķi bieži ir bezpajumtnieki vai sabiedrības zemāko slāņu pārstāvji, Somijā šāda tendence nav tik izteikta.

Pēc grāmatas “Alus tarbas romāns” izdošanas latviešu valodā autors viesojās arī Rīgā, lai piedalītos vairākās diskusijās un intervijās par grāmatu, tās valodu un tulkojumu.

Romāna galvenā tēma, kas caurvij visu darbu, ir bezjēdzīga laika nosīšana, nespēja saņemties un iešana līdzī straumei bez jebkādas pretestības. No tā arī izriet divas problēmas. Pirmā, no galveno varoņu skatupunkta raugoties, ir konflikts starp vēlmi ļauties slinkumam un nekā nedarīšanai un vajadzību iegūt naudu, lai šo slinkošanu, kas darbā nav nošķirama no alkohola patērēšanas, varētu pilnvērtīgi realizēt. Otra problēma ir savu vēlmju un sabiedrības gaidu un priekšstatu nesakritība.

Darba vēstījums veidots no trešās personas skatupunkta, ļaujot uz notikumiem lūkoties it kā neitrāli no malas. Tajā pašā laikā tas nav subjektīvs, drīzāk liek just līdzīgi galvenajiem varoņiem, lai arī nevienu brīdi nezūd šaubas, ka viņu rīcība nav pareiza (viņi zog, slaistās, dzer un nedara nekā prātīga). Brīžiem vēstījums pavēršas no Maršala, kas ir viens no galvenajiem varoņiem, skatupunkta, ar apziņas plūsmas paņēmieniem atklājot viņa iekšējās pārdomas un sajūtas, savā ziņā tieši viņu padarot par galveno varoni un vēstītāju, lai arī notiekošajā visi trīs varoņi iesaistīti vienlīdzīgi. Šie apziņas plūsmas mirkļi veido atkāpes no tajā brīdī notiekošā. Tādu pašu funkciju pilda arī precīzie vides un epizodisko tēlu raksturojumi, kas lasītājam palīdz uzburt skaidru priekšstatu par notiekošo.

Darbības laiks ir viena vasaras diennakts mūsdienu Helsinkos, kas sākas un beidzas agri no rīta, kad pilsēta vēl tikai mostas. Telpa tās plašākajā izpratnē ir viens pilsētas rajons, šaurākajā – istabas, kurās sanāk viesoties, bāri un parki. Rajons, kurā darbība norisinās, ir Kallio. Latviski tulkojot, tas nozīmē “klints” – tas atrodas uzkalnā tuvu pilsētas centram un tajā galvenokārt rindojas dzīvojamās mājas un bāri. Tur ir zemākas īres cenas nekā citur

Helsinkos, tāpēc pilsētas iedzīvotāju vidū šis rajons pazīstams kā studentu, mākslinieku, bohēmistiska dzīvesveida piekritēju un gadījuma darbus meklējošu, mazliet aizdomīgu personu dzīves vieta.

Šajā vidē trīs galvenie varoņi, Henninens, Speķists un Maršals, pavada diennakti, neveiksmīgi cenšoties sākt kaut ko darīt un tikt vaļā no pagīrām, patērējot lielu daudzumu alkohola. Visi trīs nozīmes ziņā ir kā viens varonis, tikai brīžiem kāds no viņiem izvirzās galvenajā plānā, taču uz īsu laiku. Viņi ir nestrādājoši slaisti, aptuveni trīsdesmit gadus veci (“Mēs tā kā mazliet esam pastiepuši to jaunību. Tas, redz, ir tādā vīzē, ka to var stiept līdz trīsdesmit gadiem”), kas nezina, ko iesākt ar savu laiku. No visiem trīs puisiem darbā visprecīzāk iezīmētais tēls ir Speķists, viņa vārda skaidrojumā ietverot arī personības raksturojumu – “Par Speķistu šo sauca tāpēc, ka šim garšoja viss treknais, piemēram, gaļas pīrādziņi, pica un zivju pirkstiņu garoziņas, bet par spīti apstulbinošajai rīšanai šis allaž bija un palika vienlīdz slaidis.” Speķists, tērpies “noplukošos džinsos” un “baltā T kreklā” ir kompānijas zaglis – kad tiek atklāts, ka spēļu kauliņi atstāti mājās, viņš dodas tos zagt uz blakus esošo krāmu veikalu (“pārdevēja [...] ieradās un sprauslāja, ka ir nu gan sodība, ja pieaugušiem cilvēkiem, nolādēts, jāciep bērnu rotaļlietas [...])”, kad Henninens iekāpj suņa izkārnījumā, Speķists dodas uz tuvāko apavu veikalu nozagt viņam jaunas kurpes (“Tu jau mums te esi tas garnadzis, – Henninens sacīja.”) Tomēr no visas kompānijas Speķists savā attieksmē pret cilvēkiem šķiet visgaišākais, kaut arī sarunās ir ļoti neveikls, piemēram, atvadoties no Maršala mirušās kaimiņienes radniekiem, kuri uzkopj viņas dzīvokli, Speķists tiem novēl “darba prieku”. Vispieklājīgākais, intravertākais un pasīvākais no galvenajiem varoņiem ir Maršals, kuru autors raksturo, teikdams, ka “Maršalu par Maršalu sauca vienas pārbāztā metro noturētas par maršala Mannerheima dienas pāli nokrustītas kaismīgas runas dēļ. Tā skāra reģionālo nevienlīdzību un nebija nekādas patikas to atcerēties,” tādējādi radot kontrastu starp tēlu un viņa vārdu. Romāna gaitā viņš ir vienmēr miegains (“Nu, mazliet gulēju tādu kā diendusu. Tā tikai nez kā ievilkās, nu, tā ap pieciem devos nosnausties un tad divos naktī bim bam tu esi pamodies [...]”, “Baigais pagurums, – Maršals sacīja un itin kā drošības pēc vēl nožāvājās”, “Es vienkārši domāju, ka, ja jūs, piemēram, tagad kaut kur dotos, tad nu gan es ielaistos īsā snaudienā”) Henninens ar “tuklo ģīmi”, “kādu nebūt šļobeni vai garnējumu atgādinošu matu ērkuli” un “baltu kreklu un neērtu melna vilnas auduma uzvalku, par kuru nebija grūti pateikt, ka ar to savureiz gulēts arī parkā”, savukārt, “bija Henninens, jo Henninens bija šamējā uzvārds”, līdz ar to viņa vārdā autors nav ietvēris paskaidrojumu, kas liecinātu par kādu personības izpausmi. No visiem varoņiem tieši Henninens ir visrupjākais un nepacietīgākais, taču tajā pašā laikā arī vissentimentālākais – “Starp citu, zināt ko. Man prāts šausmīgi nesas uz mīlestību.” Visus trīs vieno ne tikai kopīgā nekā nedarīšana, bet arī

draudzība un pat spēja saprasties no pusvārda (“Un tad tur spēji vēlreiz uznāca vajadzība kaut ko pateikt [...], taču Henninens mudīgi pārcirta šo runu un sacīja: – Maršal. Mēs saprotam. Es jau teicu.”), kas visskaidrāk atklājas romāna nobeigumā, kad visi trīs, stāvēdami uz tilta Helsinkos, vienojas par to, cik skaista ir viņu dzimtā pilsēta. Darbā parādās daudz epizodisku tēlu, kurus autors iezīmē lakoniski, taču spilgti – “greizs vecis” ar “netīšas vietējās anestēzijas skartu ģīmi”, “agrie putni”, “muskulains jauns ērms baltā bezpiedurkņu krekļā”, “sasārtis apmierināta izskata sprukstiņš havajiešu krekļā”, “divi veči,” no kuriem “viens plikpaurains un saules ārdētu ādu un tam bija izbijuša boksera miesasbūve un azotē zivju lietas,” bet “otrs kārnis un tāds kā kumurains un tik biezām brillēm, ka čomi šo noteikti sauca par četraci vai vēl dāsnāk”, kā arī “paklājam līdzīgā izstrādājumā tērpies zirgģīmja narkašs”.

Romāna notikumu attīstība ir vienmērīga un lēna – ne velti, izlasot šo grāmatu, lielākajai daļai lasītāju gribas piebilst, ka tajā “nekas nenotiek”. Tādējādi autors atstājis galveno lomu valodai, ar kuru kompensēt sižeta spraiguma trūkumu. No tā attīstības viedokļa grāmatu var salīdzināt ar Semjuela Beketa (*Samuel Beckett*) lugu “Gaidot Godo” (“*Waiting for Godot*”), kur pati gaidīšana ir notikums un nekāda attīstība neseko. Līdzīgi arī visa “Alus tarbas romānā” sižetam ir tikai pastarpināta vērtība. Visa darba garumā tā varoņi klīst pa vienu rajonu, nesekmīgi cenšoties tikt no tā ārā, jo nemitīgi kaut kas aizkavē – tramvaju kontrole, kad nav nopirkta biļete, policija, kas aiztur par sīkiem pārkāpumiem, bet galvenokārt pašu nespēja saņemt rīcībai. Romānu kā motīvs caurvij kauliņu spēle, par ko ik pa brīdim tiek atgādināts un kam visu laiku gatavojas, bet kas tā arī neizdodas. Ik brīdī, kad varoņi tai šķiet beidzot sagatavojušies, atrodas kāds traucēklis. Šis nepabeigtais kauliņu spēles process simbolizē visu romāna notikumu attīstību – virzību bez noteikta mērķa un bez darbības. Romāna darbība sākas agri no rīta – “Šīs, gluži iespējams, nevērtīgās dienas nīkulīgajā rītausmā brīvdabas teātrī ar kūšājošu sirdi un aizrautību tika jau izrādītas ainas iz tautas dzīves.” Salīdzinot pilsētu ar brīvdabas teātri un notiekošo ar ainām iz tautas dzīves, tiek radīts priekšstats, ka viss notiekošais ir amatierisks un, iespējams, pat triviāls. Visi galvenie varoņi satiekas pie kāda kioska, no kurienes sākas viņu gaitas. Viņi dodas uz Maršala mājām meklēt pazudušu spēles kauliņu, kur uzzina, ka jau vairākas nedēļas mirusi viņa kaimiņieme Gabriela, kas audzējusi marihuānu, un kuru radnieki atraduši jau kaķu apgrauztu (“Šī bija tāda kā kaimiņiene, nu, tā Gabriela. [...] Vietējos platuma grādos šamā bija tāda kā puslēgendāra. Arī visbiežāk sastopama pie kioska. Šī bija mulsinoši mazs trollis izpūrušiem matiem, ziemu un vasaru noplukušu vatenieku mugurā.”) Šis notikums izraisa citu atgadījumu virkni – veļasmašīna, ko nes ārā no viņas dzīvokļa, uzkrīt kādai Jehovas liecinieku tantiņai, tomēr nopietni viņu nesavainojot, un galvenie varoņi iegūst tukšas pudeles, ko nodot, lai dabūtu naudu. Kamēr Henninens un Speķists dodas prom ar pudelēm, Maršals paliek gulēt,

līdz to pamodina telefona zvans, un visi trīs atkal satiekas kāda bāra terasē, kur iedzēruši, viņi dodas uz parku, pa ceļam iegādājušies vēl alkoholu. Parkā viņi ilgi neuzturas, bet dodas uz veikalu, lai nopirktu vēl ko dzeramu, un atkal nonāk pie kioska, pie vietas, kur sākas visa romāna darbība. Šeit viņiem kāds vīrs piedāvā darbu (“Man, raugi, ir pārceļšanās darbu firma tur aiz stūra un rīt man ir liels darbiņš. Es uzsveru, liels.”), taču viņi atsaka, lai turpinātu slinkot. Vēlāk viņi nonāk kādā ēstuvē, no kurienes parkā – pa ceļam Henninens “iekāpj sūdā”, tāpēc Speķists un Maršals dodas viņam nozagt jaunas kurpes. Pa to laiku Henninens parkā sapazinies ar kādām smejošām “priecīgas iedabas ļaužu” meitenēm – kad puīši atgriežas ar “gluži neizturami neglītām korpēm”, visi kopīgi iedzer, taču ierodas policija un atņem alkoholu, jo meitenes vēl ir nepilngadīgas. Henninens, par to sadusmojies, parāda viņiem dībenu, par ko tiek aizturēts un aizvests projām (“Henninens arī grasījās celties [..]. taču policisti šo nospieda zemē un tad jau šim rokas atradās aiz muguras un nākamajā brīdī rokudzelžos [..]”). Pēc visai īsa brīža viņš tomēr atgriežas, meitenes pa to laiku ir jau aizgājušas, un puīši nolemj doties uz pilsētas centru. Tā kā viņiem nav naudas biļetei un uzrodas kontrole (“Durvīm priekšā stāvēja divi biļešu kontrolieri tādā kā karatistu žākļstājā, drusciņ no tās sērijas, ka te tagad nebūs nekāda iešana.”), šis brauciens neizdodas, toties sākas stipra lietusgāze (“Lietus sākās, kad bija nonākuši iespējami tuvu izejas punktam jeb pieturā iepretim vietai, kur, dodoties uz pilsētu, iekāpa tramvajā”). Arī nauda ir beigusies, tāpēc trijotne dodas pie kāda Speķista paziņas Mājulainena, lai aizņemtos naudu. Mājulainens viņus sagaida, tērpies “zilās, rūtainās plūtenēs”, kam pāri “rūpīgi saburzīts rītasvārks no vectētiņa laikiem un galvā tējkannas sildītājs” un smēķēdams marihuānu. Puīši aizņemas naudu, taču Henninens ir pacienājies ar namatēva cigareti un viņam kļūst ļoti slikti (“Henninens mēģināja slieties kājās, taču bija spiests balstīties pret dīvāna malu, un Speķists steidzās noturēt šo stāvus.”) Ārā lietū nelabums pamazām pāriet, un pēc kāda laika trijotne atkal nonāk kādā bārā, kur satiek parkā iepazītās meitenes un viņu pavadoņus, un atkal tiek dzerts, līdz pienāk vakars. Kādā brīdī ārā sākas ass strīds starp kādu vīrieti un viņa sievu, un Henninens dodas to izšķirt, taču uzrodas jau agrāk sastaptie policisti, un pāris acumirkli vēršas pret Henninenu un viņa draugiem. Incidents beidzas ar to, ka, Henninenam neapdomīgi izrunājoties (“[..] tā viennozīmīgi bija Henninena vaina, šis acīmredzot sāka zaudēt pacietību, paskatījās uz tiem policistiem, kas stāvēja šamam priekšā tobrīd jau tādi kā sašļukuši un ilgās pēc mājām, un droši vien kādu trešdaļsekundi, pirms šie pagrieztos un dotos prom, šim tak vajadzēja pajautāt, ko šie tagad īsti gaida, un turpinājumā: vai varbūt uznākušas ilgas pēc šamējā dirsas [..]”), viens no policistiem tam uzlec uz pēdas, to gandrīz salaužot. Kad jau pienācis rīts, puīši pēc ilgiem Henninena lūgumiem sāk ceļu uz slimnīcu, taču apstājas uz tilta, lai pavērotu Helsinkus (“Te nu bija tā ainava un tie putni, kas dziedāja vēl jo skaļāk, un kaut kur apkārt

pilsēta, kas izklausījās tā, itin kā jau ķertos pie jaunās dienas mīcīšanas [...]”), ar ko arī romāns beidzas. Atklātais nobeigums bez darbības arisinājuma palīdz saglabāt romāna viendabīgumu un padara to konceptuālu, jo notikumi, lai arī bez šaubām risinās, tomēr ir pastarpināti.

Sižeta neesamība tiek aizstāta ar valodas lietojumu, kam romānā atvēlēta galvenā loma. Autors romānā ir izmantojis dažādus emocionāli ekspresīvos stilus (svinīgo stilu, piemēram, “Viss gājums no veiksmes atkarīgs”, “Dzīve ir virkne durvju, caur kurām jāiziet”; sirsnīgo stilu, kas izpaužas savdabīgos deminutīvos, piemēram “jacintiņa”, “tantuks”, “lapucīši”, “papīrtiņi”; humoristisko stilu, kas parādās, piemēram, īpašvārdu izvēlē – “Speķists”, “Alfonss”, “Rozāle”), tos apvienojot un radot stilu, ko būtu grūti iedomāties pastāvam realitātē, taču tieši tas veido literārā darba būtību un ir grāmatas lielākā vērtība. Līdzīgā veidā izmantoti arī leksiski stilistiskie slāņi. Pats autors to komentē, sakot, ka “no Helsinku specifiskā slenga esmu aizņēmis šīs grāmatas ritmu. Ritma dēļ tur ir ļoti daudz pildvārdu,” ar to domājot parazītvārdus, kuru no teksta nozīmes un attīstības viedokļa varētu arī nebūt (Skulte, 2009). Romānā tie lielākoties ir izsaukmes vārdi un partikulas, kā “nu”, “ai”, “zaizaizai”, “oho”, “hmph”. Tālāk Rimminens min, ka “tam kā pamatam virsū ir uzlīmēti paņēmieni no daudziem un dažādiem diskursiem – oficiālā valoda, kancelejas stils, tad ļoti izsmalcināta daiļliteratūras valoda, un pēc tam arī mazliet akadēmiskas izteiksmes paņēmienu. To runājošu cilvēku dzīvē būtu ļoti grūti sastapt” (Skulte, 2009). Jo labāk autors pārzin dažādus valodas slāņus un spēj ar tiem manipulēt, jo ekspresīvāku tekstu spēj radīt. Tomēr, ja teksts tiek pārstātināts ar stilistiski atšķirīgiem vārdiem, var tikt sarežģīta tā uztvere. M. Rimminens savā grāmatā izmantojis ļoti plašu stilistisko slāņu spektru, tādējādi riskējot ar to, ka tā kļūs nesaprotams, tomēr autoram izdevies nepārkāpt robežu. Teksts ir oriģināls, aizrauj ar valodas bagātīgumu, nekļūst vienmuļš un uztur lasītāja uzmanību, līdz ar to valoda kompensē sižeta šķietamo neesamību.

3. LATVIEŠU UN SOMU LASĪTĀJU VIEDOKĻI PAR ROMĀNU

Lai arī internetā atrodamu avotu latviešu valodā, kuros būtu lasāmas kritikas par M. Rimminena grāmatu “Alus tarbas romāns”, nav daudz, tos apkopojot redzams, ka vienprātības nav ne lasītāju, ne ekspertu vidū.

Kā sarunā ar Madaru Cālēnu min pats autors, atsaucoties uz notikušo diskusiju ar Humanitāro zinātņu fakultātes studentiem, “Viņiem [studentiem] nepatika grāmata un nepatika arī tulkojums. Es paskaidroju, ka tā nav tik vulgāra.” (Interneta resurss 25) Arī romāna tulkotāja M. Grīnberga citā sarunā piemin diskusiju:

“Vakar mums bija tikšanās ar studentiem, kas gan nav literatūras eksperti, bet vienkārši mācās somu valodu. Viņus, kā sapratām, ļoti daudz kas mulsināja manā tulkojumā. Viņi pievērsās tam, ka man ir ļoti daudz jaunveidoto salikteņu, kas somu valodā ir pilnīgi normāli – vārdus var likt vienu otram galā, cik gribi, un jaunveidotais vārds lieliski iederēsies somu valodas kontekstā.” (Skulte, 2009)

Kā var secināt pēc šiem komentāriem, studentus nav pārliecinājis ne oriģinālteksts, ne tulkojums. Citādu viedokli min lasītāja Kristīne Rožkalne, kura uzsver, ka tulkojums ir ļoti labs un ka jāprot pieņemt “spēles noteikumus” un “īpatnējo valodas stilu”, kas gan, iespējams, neizdosies uzreiz pēc pirmajām lappusēm (Interneta resurss 28). Arī rakstnieks un literatūras kritiķis Aivars Eipurs min, ka “jātiek tālāk” par grāmatas pirmajām lappusēm. Tajā pašā laikā viņš pamatoti uzsver, ka romāna galvenā vērtība ir valoda – “[..] valoda te nav līdzeklis, drīzāk mērķis, viss nozīmīgākais romānā notiek tieši valodā. [..] Romānā ir daudz nedzirdētu vārdu darinājumu, ko ar lielu drosmi un iedvesmu veikusi tulkotāja Maima Grīnberga” (Interneta resurss 28). Kāda cita eksperte, Jana Frīdmane, sniedz gluži pretēju viedokli, paužot neizpratni par šī literārā darba vērtību un apšaubot, vai tāda tam vispār ir: “Nesaprotu, kāpēc šī grāmata tā saslavēta. [..] Pie labākās gribas neko simpātisku šajos bezmērķīgi klimstošajos, paģiras lāpošajos, mazzakarīgi vervelējošajos dēliešos nevaru atrast. [..] Droši vien, jābūt somam vai vismaz vecim galīgā pālī, lai spētu šādu „humoru” pamanīt un novērtēt. Autors labprāt spēlējas ar vārdiem, brīžiem aizspēlēdamies tā, ka nākas krietni pakasīt aiz auss, lai saprastu, par ko vispār ir runa. Kombinācijā ar pajēlo žargonu, ko lieto romāna lappusēs veģetējošie personāži, rodas tāds dīvains iespaids. Ne jau šokējošs, drīzāk izraisošs neizpratnes pilnu, sāju smīniņu. Pilnīga nekā nenotikšana, nekā nedarīšana, nekā nedomāšana un pat nekā prātīga nerunāšana. [..]” (Interneta resurss 28).

Internetā atrodamu atsauksmju somu valodā par grāmatu “Alus tarbas romāns” ir daudz vairāk nekā Latvijā, lielākoties tie ir raksti blogos, kā arī lasītāju viedokļi dažādos forumos. Internetā pieejami arī avīzraksti, kuros lasāmas profesionālas kritikas. Līdzās

kodolīgiem vērtējumiem ir izvērstas recenzijas un esejas par romānu, piemēram, divi literatūras studenta Esko Liusa (*Esko Lius*) darbi “Rimminens rada izplānotu mākslu” (*Rimminen tekee aikomisesta taidetta*) un “Nākamā pietura Impivāra. Rimminena Alus tarbas romāns Septiņu brāļu pēdās” (*Seuraava pysäkki Impivaara. Rimmisen Pussikaljaromaani: Seitsemän veljeksien kintereillä*).

Kritikas lielākoties ir pozitīvas, daudzviet uzsvērts, ka vislielākā nozīme šajā grāmatā ir nevis sižetam, bet gan valodai, taču ne vienmēr tā tiek viennozīmīgi slavēta – “Ir tā, it kā lasītu lielu dzejas grāmatu, kurā valodai ir galvenā loma. [...] Lasītāja klātbūtne nepamatojas uz saturu, bet uz apraksta veidu. Valodas puķu ir salasīts tik daudz, ka līdzī paķertas arī rezerves. Šīs acīm redzamās parodijas sāk šķist kā pārāk bieži dzirdēts joks [...] Ir grūti uzrakstīt trīs simts lappušu garu romānu tā, lai lasītājs spētu sajūsmināties par sliktas garšas un virtuozas valodas saspēli. Kādam lasītāju grupai “Alus tarbas romāna” sprakšķošais salūts noteikti der. [...] Var arī iztēloties dzimtās valodas skolotāju pusmūžā, kura priecājas par to, ka somu valoda ir tik tuvu viņas jauno skolēnu sirdīm. Taču viņa dabūtu atbaidošu spēcīgu lamuvārdu krājumu. Pusmūža lasītājam pārāk agri, jau darba vidū, sāk šķist, ka tas nu ir redzēts, vai tad tas vēl turpinās” (Interneta resurss 32). Uguņošana saistībā ar M. Rimminena valodu tiek minēta arī citviet, taču mazliet citādā aspektā – “Rimminena garo teikumu salūts drīzāk atsauc atmiņā Eiropas un Amerikas lielos vārdus” (Interneta resurss 47). Valodas bagātība uzsvēta arī vairākos citos avotos – “Miko Rimminena grāmatās arī notikumu neesamība var būt notikums. Nav svarīgi, kas notiek un kādēļ, bet gan tas, kā to pastāsta. Viņš pat spēj lieliski aprakstīt tādu brīdi, kurā īstenībā nenotiek nekas stāstīšanas vērts. Bagātīgā valodā gudri izstāstītu niecīgu notikumu “Alus tarbas romānā” var atrast daudz,” (Interneta resurss 29) “Rimminens būvē jaunu gramatiku, lai attēlotu apziņas stāvokli un iespējas,” (Interneta resurss 34) “Rakstnieks prot brīnišķīgi aprakstīt vientuļu sievieti ar velosipēdu vai gaismas spēles uz šauras takas. [...] Atsaucoties uz kritiku [Nīderlandē], [satura] atkārtojumi reti kad tiek uzrakstīti tik neatvairāmi kā Rimminena grāmatā” (Interneta resurss 48), “Neesošā sižeta vietā galveno lomu ieņem valoda. M. Rimminena viedotie teikumi ir gari, viņš visu laiku meklē precīzāku veidu, kā izteikties, no kā arī lielākoties rodas grāmatas jautrība. Biedru dialogi ir asprātīgi, tās ir “savējo” sarunas, kas izslēdz citus ārpusē un stiprina draudzību” (Interneta resurss 38), “Īstais galvenais varonis tomēr ir romāns pats, stāstījums un tā valoda” (Interneta resurss 32), ““Alus tarbas romāns” ir īsta romāna māksla. Rimminena valoda ir kā dzeja, un viņš ir radījis pavisam patstāvīgu, mazliet no malas vērojošu stāstītāju, kas ir Maršals, viens no varoņiem. [...] Teikumi pārsniedz lappuses, bet tik patiesu varoņu somu literatūrā nav daudz. Pievilcīgi naivā veidā “Alus tarbas romāns” ir arī oda Kallio.”

(Interneta resurss 51) Interesanti līdz ar citām kritikām atrast arī tulkotāja viedokli. Lievens Amēls (*Lieven Ameal*), kas grāmatu tulkojis nīderlandiešu valodā, saka, ka:

“Rimminena valodas oriģinalitāte, jaunie un atjaunotie vārdi un garie teikumi ir tulkotājam liels, bet interesants izaicinājums. Atsevišķu vietu, ko grūti iztulkot, “Alus tarbas romānā” bija daudz, bet beigu beigās tas nebija tas sarežģītākais, visvairāk galvassāpju sagādāja vārdu spēles, kas reizēm turpinājās veselas rindkopas vai pat nodaļas garumā. [...] Diemžēl tulkotājs nevar izdomāt pilnīgi no jauna savu dzimto valodu, kā to ir izdarījis Rimminens, tam vienkārši nepietiek laika” (Interneta resurss 46).

Tulkotājs arī piemetina, ka, viņaprāt

““Alus tarbas romāns” noteikti ir viens no somu mūsdienu literatūras nozīmīgākajiem un dedzīgākajiem daiļliteratūras romāniem, un kopumā arī ārkārtīgi labi izdevies. Mani pašu romānā fascinēja lieliskais Helsinku apraksts, īpaši radošais valodas lietojums, romāna uzbūve un stāstītājs, un varbūt vairāk par visu stāstītāja mīlestība un siltā līdzjūtība pret varoņiem.” (Interneta resurss 46)

Kāda bloga autors savukārt raksta, ka “*Finlandia* balvai nominētajam “Alus tarbas romānam” noteikti ir viena garantija – valoda ir iespaidīga. Grāmatā var izvēlēties jebkuru vietu, stils būs ieturēts perfekti. [...] Ņemot vērā to, ka “Alus tarbas romānu” lasītāju pamatīgi piesaīsa viņu [grāmatas varoņu] dzīves gājums vienas dienas garumā, ir pārsteidzoši, cik maz informācijas par to viņš ieguvis, grāmatu izlasot līdz beigām. [...] Grāmata ir apbrīnojami patiesi stilīga. Teksts pukšķina vienādi visa darba garumā bez jebkādiem nevajadzīgiem akcentiem vai stilistikām novirzēm. Tas arī apgrūtina grāmatas lasīšanu, un īpaši pēdējās simts lappusēs sāk šķīst, ka ir par daudz. Rimminena teksts ir brīnišķīgs, taču, to lasot, rodas sajūta, ka tas tiek pārpludināts, un ar to ir jāsadzīvo nākamās 330 lappuses” (Interneta resurss 37).

Gan kritiķi, gan lasītāji M. Rimminena “Alus tarbas romānu” ir salīdzinājuši ar vairākiem citiem darbiem, kā Beketa lugu “Gaidot Godo”, jo abos ir darbība pirms darbības, kas tā arī nenonāk līdz rezultātam (Interneta resurss 34), un Džeimsa Džoisa (*James Joyce*) “Ulisu” (“*Ulysses*”) – gan šajā romānā, gan Rimminena grāmatā darbība risinās vienu dienu vienā pilsētā. Somu rakstnieks un jurists Jarko Tonti (*Jarkko Tontti*) arī min, ka “varbūt tā ir tikai sakritība, ka grāmata [“Alus tarbas romāns”] iznāk gandrīz tajā pašā datumā, kad Leopolda Blūma Dublinas klejojumiem aprit apaļi simts gadi” (Interneta resurss 47). Tēlu sistēma savukārt salīdzināta ar Trīs musketieriem (Interneta resurss 34).

E. Lius savā esejā “Nākamā pietura Impivāra. Rimminena Alus tarbas romāns Septiņu brāļu pēdās” salīdzina M. Rimminena darbu ar Alekša Kivi (*Aleksis Kivi*) romānu “Septiņi brāļi” (*Seitsemän veljestä*), rakstot, ka “Rimminena romāna tēma, uzbūve, valoda un attieksme rod atbalsi Alekša Kivi prozā” (Interneta resurss 33).

Forumā *keskustelu.suomi24.fi* kāds lasītājs pauž viedokli, kas ir visai atšķirīgs no līdz šim aplūkotajiem, kuros līdzās kritikai bija arī daudz uzslavu:

“Vai es atceros nepareizi, vai Miko Rimminena “Alus tarbas romāns” pagājušajā gadā tiešām bija nominēts *Finlandia* balvai? Stāsta sižets taču īsumā ir tāds, ka trīs nodzērušies lūzeri vienā vasaras diennaktī klīst pa Helsinkiem. Problēma ir, kur dabūt naudu alum un kur dabūt jaunas kurpes, jo ar vecajām iekāpts suņa mēslā, un tā tālāk. Tā taču protams ir tā valodas spriedze starp stāstītāju, kas veic trikus ar somu valodas iespējām, un verbāli nevarīgiem pudeles brāļiem. Bet vai ko tādu nespēj saražot jebkurš par vidējo mazliet talantīgāks diletants?” (Interneta resurss 45)

Vēlāk gan tiek piebilsts, ka “no otras puses, šie muļķi tomēr ir kaut kādā ziņā simpātiski. Tā lasīšana tomēr nav laika izšķiešana.” (Interneta resurss 45)

Aplūkojot šīs kritikas, var secināt, ka somu un latviešu lasītāju uztvere, lasot romānu, ir līdzīga, tomēr somu lasītājs sniedz plašāku viedokli. Lielākā daļa lasītāju par galveno romāna vērtību atzīst valodu, tomēr daudzos modeļos tieši izmantotā leksika (žargonismi, vulgārismi u.c.) minēta kā romāna trūkums. Lielākā daļa lasītāju atzīst romāna kvalitāti, sižeta trūkumu neuzskatot par negatīvu aspektu.

4. SOMU LITERATŪRAS TULKOJUMI LATVIEŠU VALODĀ

Somu kultūra Latvijā pēdējo gadu laikā ienāk aizvien aktīvāk – gan ar tulkojumu, gan dažādu kultūras pasākumu starpniecību, kas lielākoties saistīti ar mūziku, literatūru vai teātri. Somu popmūzikas un rokmūzikas grupas mēdz viesoties Latvijā gandrīz katru mēnesi, teātra mākslinieki regulāri uzstājas festivālā “Homo novus” – 2009. gadā tajā varēja redzēt somu jaunā cirkus pārstāvi Jani Nuttinen (*Jani Nuttinen*), savukārt 2011. gadā Juha Valkeapē (*Juha Valkeapää*) un Taito Hofrens (*Taito Hoffren*) iepazīstināja skatītājus ar improvizētu stāstu “Desmit ceļojumi uz vietu, kur nekas nenotiek”. Neatkarīgajā teātrī “Dirty Deal Teatro” 2011. gadā viesojās somu režisors Karls Alms (*Carl Alm*), kurš kopā ar latviešu režisoru Valteru Sīli veidoja izrādi-pastaigu “Aklais randiņš ar pilsētu”. Līdz ar mūziku un teātri ir iespēja iepazīt arī somu literatūru, kas tiek plaši tulkota un popularizēta, piemēram, ar “Dzejas braucienu” – literāru projektu, kurā piedalās Latvijas, Igaunijas un Somijas dzejnieki, kas gada laikā organizētos pasākumos uzstājas ar lasījumiem katrā no minētajām valstīm. Latvijā šis projekts līdz šim iekļauts Dzejas dienu programmā, taču šogad tas organizēts atsevišķi un “Dzejas brauciena” dalībnieki Latvijā un citās valstīs (šoreiz tajā piedalās arī Zviedrija) bija dzirdami jau maija vidū.

Ar somu literatūras tulkojumiem Latvijā galvenokārt nodarbojas četri tulkotāji – Gundars Godiņš, kurš lielākoties veic atdzejojumus no igauņu un somu valodas un ir viens no “Dzejas brauciena” organizatoriem, Matīss Treimanis, kurš tulkojis ne tikai daiļliteratūru, bet arī sastāda somu–latviešu vārdnīcu, Ingrīda Peldekse, kura kā somu literatūras tulkotāja darbojas kopš 90. gadiem, un M. Grīnberga, kura tulko no igauņu un somu valodas. Viņu tulkojumos līdz ar citiem iznākuši jau pieminēto A. Pāsilinnas, R. Liksomas un S. Istanmeki darbi. Tieši M. Grīnberga tulkojusi H. Rimminena “Alus tarbas romānu”, tāpēc tālāk tiek sniegta viņas biogrāfija un radošās darbības apraksts.

M. Grīnberga dzimusi Rīgā 1969. gada 16. aprīlī. Pēc skolas beigšanas viņa iestājusies Latvijas Universitātē, kur mācījusies latviešu valodu un literatūru. No 1989. līdz 1993. gadam apguvusi igauņu valodu un literatūru Tartu Universitātes filozofijas fakultātē. Vēlāk, no 1997. līdz 1999. gadam, mācījusies somu literatūru Helsinku Universitātē. Šobrīd M. Grīnberga tulko grāmatas no somu un igauņu valodas uz latviešu valodu. Agrāk viņa strādājusi tādos izdevumos kā “Karogs” (kritikas nodaļas redaktore, 1997), “Izglītība un Kultūra” (kultūras nodaļas redaktore, 1994, 1995–1996) un “Labrīt” (kultūras nodaļas redaktore, 1994).

Latvijā izdots vairāk kā divdesmit M. Grīnbergas tulkotu grāmatu, tostarp tādi somu darbi kā jau minētais Johannas Sinisalo “Pirms saulrieta nav ļauts” (tulk. 2002), Mikas Valtari “Sinuhe, ēģiptietis” (*Mika Waltari “Sinuhe egyptilainen”*, tulk. 2004) un Veines Linnas

“Nezināmais kareivis” (*Väinö Linna “Tuntematon sotilas”*, tulk. 2010). Daži no šiem darbiem ir neparasti, pat izaicinoši satura ziņā (piemēram, J. Sinisalo grāmatas, kas anotācijā nodēvēta par “sociofantāzija par cilvēkiem un troļļiem” (Interneta resurss 30) “Pirms saulrieta nav ļauts”), kamēr citi kļuvuši par atzītu klasiku Somijā. Grāmatas “Nezināmais kareivis” ekranizāciju televizorā var redzēt katros neatkarības svētkos, bet “somu literatūras klasikas pērles” (Interneta resurss 42) “Sinuhe, ēģiptietis” autors M. Valtari ir viens no vispārdotākajiem autoriem Somijā, un filma pēc šīs grāmatas motīviem uzņemta Holivudā 20. gs. 50. gados). Pēdējie divi darbi, “Alus tarbas romāns”, M. Grīnbergas tulkotās R. Liksoma noveles un “Nezināmais kareivis”, īpaši izceļas ar savdabīgu valodu. Otrajā no šiem minētajiem izmantoti vairāk nekā desmit dialekti. Tieši izaicinājuma un sarežģītības dēļ M. Grīnberga izvēlējusies tulkot M. Rimminena romānu [informācija iegūta sarunā ar tulkotāju].

2010. gada martā toreizējā Somijas prezidente Tarja Halonena (*Tarja Halonen*) M. Grīnbergai piešķīra Somijas Lauvas Ordeņa bruņinieka ordeni, kuru viņai pasniedza Somijas vēstniece Latvijā Maria Sereniusa (*Maria Serenius*) (Interneta resurss 43).

Tā paša gada martā M. Grīnberga, izvēlēta no trīs kandidātiem, ieguva arī Latvijas un Igaunijas Ārlietu ministriju kopīgo balvu latviešu un igauņu valodas tulkotājiem (Interneta resurss 40). Kā minēts Latvijas Ārlietu ministrijas ziņojumā, “Maimas Grīnbergas tulkojumi izdoti grāmatās un publicēti presē kopš 1994. gada. Veikto tulkojumu apjoms ir ievērojams: vairāk nekā 20 grāmatu, vairāki desmiti dažādu publikāciju un citu tekstu tulkojumu gan no igauņu valodas latviešu valodā, gan no latviešu valodas igauņu valodā” (Interneta resurss 40). Starp darbiem, ko M. Grīnberga tulkojusi no igauņu valodas, ir starptautiski pazīstamākā un visvairāk tulkotā igauņu rakstnieka Jāna Krosa (*Jaan Kross*) romāni “Ķeizara trakais” (*“Keisri hull”*, tulk. 1999), “Lidojums uz vietas” (*“Paigalleng”*, tulk. 2002), “Profesora Martensa aizbraukšana” (*“Professor Martensi ärasõit”*, tulk. 2011), kā arī vairākas bērnu grāmatas, tostarp Andrusa Kivirehka (*Andrus Kivirähk*) “Sirli, Sīms un noslēpumi” (*“Sirli, Siim ja saladused”*, tulk. 2009).

2012. gadā M. Grīnberga saņēmusi Igaunijas Kultūrkapitāla Gada balvu literatūrā nominācijā “Igauņu literatūras tulkojums svešvalodās” par “2011. gadā latviešu valodā iznākušajiem tulkojumiem – Jāna Krosa romānu “Profesora Martensa aizbraukšana”, Jāka Jeerīta (*Jaak Jõerüüt*) noveļu izlasi “Ziņas par nāvi” (*“Teateid surmast”*) un Piretas Raudas (*Piret Raud*) bērnu grāmatu “Princese Skella un Leta kungs” (*“Printsess Luluu ja härra Kere”*)” (Interneta resurss 42).

5. SOMU KULTŪRAS IDENTITĀTE TULKOJUMOS

Svarīgs aspekts tulkojumā ir avota teksta kultūras specifikas saglabāšana. Somu profesore Sirku Āltonena (*Sirkku Aaltonen*) savā esejā “Valoda, identitāte un atpazīstamība” raksta par somu kultūras identitāti un to, kā tā ietekmē literatūras tulkojumus. Var vilkt paralēles starp viņas eseju un sarunām ar M. Rimminenu.

Kā S. Āltonena raksta, “kultūras identitāti veido daudzi elementi. Svarīgas sastāvdaļas ir ikonas un mīti, un kā viens no galvenajiem elementiem – dzimtā valoda. [...] Par mūsdienu Somijas kā pasaules vadošo informācijas tehnoloģiju sabiedrības simbola ikonu tiek nosaukti “Nokia” mobilie telefoni. Studenti apveltī somus ar tādām īpašībām kā: klusi, atturīgi, nopietni, godīgi un ar tieksmi pārāk daudz dzert.” (Āltonena 2004, 70–71) Šeit der pieminēt to, ka daudzi lasītāji arī M. Rimminena grāmatā “Alus tarbas romāns” saskatījuši to, ka varoņi bijuši dzērāji un runājuši rupjības. Kā M. Rimminens stāsta sarunā ar žurnālisti Madaru Cālēnu:

“Studenti bija visai kritiski [...] par grāmatu. Vairākumam no viņiem tā nepavisam nepatika... [...] [Viņiem tā šķita] sarežģīta un rupja. [...] Pārāk daudz sarežģītu un neglītu vārdu. [...] Tas bija viens no galvenajiem jautājumiem lekcijā – vai tiešām viņi ir dzērāji? Vai arī viņi ir tikai literāri tēli? Es domāju, ka šie tēli nav tik lieli dzērāji, ka mums būtu jāuztraucas par viņiem. Viņiem tikai patīk drusku iedzert alu.” (Interneta resurss 25)

Šajā pašā sarunā autors min arī to, ka “šo grāmatu nav viegli tulkot. Ļoti daudzi vārdi, ko izdomāju, ir saistīti ar somu kultūru un izteiksmes veidu” (Interneta resurss 25). Tas sasaucas ar S. Āltonenas teikto, ka “kultūras identitātes, tajā skaitā valoda, atrodas nepārtrauktā kustībā, tās nepārtraukti tiek salīdzinātas ar tām pasaulēm, kurās mēs dzīvojam.” (Āltonena 2004, 74) M. Rimminens romānā ir izveidojis jaunu valodas sistēmu, kas sarežģī ne tikai darba tulkošanu, bet arī tā uztveršanu, izpratni, pārņemšanu citā kultūrā:

“Es zinu cilvēkus, kas varētu būt tā runājuši, bet nevar rakstītājā pilnībā atdarināt runāto valodu. Rakstītā valoda vienmēr kaut kādā veidā ir mākslīga. No Helsinku specifiskā slenga esmu aizņēmis šīs grāmatas ritmu. Ritma dēļ tur ir ļoti daudz pildvārdu. Tam kā pamatam virsū ir uzlīmēti paņēmieni no daudziem un dažādiem diskursiem – oficiālā valoda, kancelejas stils, tad ļoti izsmalcināta daiļliteratūras valoda, un pēc tam arī mazliet akadēmiskas izteiksmes paņēmieni. To runājošu cilvēku dzīvē būtu ļoti grūti sastapt” (Skulte, 2009).

Tālāk savā esejā S. Āltonena attīsta kultūru un valodu savstarpējās mijiedarbības tēmu: “Šoruden zinātnieku un profesionāļu grupa centrālajā dienas avīzē “Helsingin Sanomat” (B9, 01.09.2003) uzsāka sarunu, paužot bažas par somu valodas nākotni. Viņi apgalvoja, ka Somijā elite pakāpeniski atmet dzimto valodu un pārņem angļu valodu” (Āltonena 2004, 75). M. Rimminens gan uzskata, ka nav iemesla bažām, lai arī “globalizācija

ietekmē tā, ka angļu valoda padara nabadzīgāku komunikāciju kā tādu. Neticamā kārtā pat somu valoda ir iekļāvusi plašu anglicismu slāni, kas ir burtiski ieplūdis valodā.” Viņaprāt, “tas liecina par valodas bagātību, – ka valoda cenšas adaptēt šos vārdus, piemēram, mums ir darbības vārds no google – gūglēt” (Skulte). S. Āltonena tomēr uzsver šīs tendences bīstamību, minot, ka ir sfēras, kurās angļu valoda jau aizstājusi somu valodu, piemēram, tā kļuvusi par ikdienas valodu uzņēmumos (Āltonena 2004, 75–76).

Izvēršot jautājumu par tulkošanu, S. Āltonena raksta, ka tā ir “svarīgs kultūras pasākums. Mazajām kultūrām, tādām kā somu un latviešu kultūra, tas ir arī dārgs pasākums. Tulkošana ir jāveic sākuma punktā vienlaikus ar tirgošanos,” (Āltonena 2004, 79) tādējādi neatstājot bez ievērības finanses, kas bieži sarežģī ne tikai grāmatu izdošanu, bet arī pašu tulkošanas procesu.

Strādājot ar tekstiem, tulkotājam jāņem vērā vairākas problēmas – gan vispārīgas, gan katrā darbā specifiskas. Arī iepriekšējās apakšnodaļas beigās pieminētais finanšu jautājums ir viena no problēmām, kas saistītas ar tulkošanu.

6. SVARĪGĀKIE TULKOŠANAS PROBLEMĀTIKAS ASPEKTI ROMĀNĀ

Tulkojot daiļdarbu, svarīga ir ne tikai avota valodas un mērķa valodas perfekta pārvaldīšana, bet arī stila un kultūras izjūta. Šie jautājumi ietillpst tulkošanas problēmu lokā, kas jāņem vērā, tulkojot jebkādu tekstu, bet jo īpaši daiļliteratūru vai publicistiku, kur visspilgtāk izpaužas autora individuālais stils un dažādu leksisko paņēmienu lietojums (atšķirībā no, piemēram, likumu tekstiem, kas pilnībā atbilst literārās valodas normām un kuros izmantoti termini). Jānis Sīlis grāmatā “Tulkojumzinātnes jautājumi: teorija un prakse” nosauc šādas daiļliteratūras tulkošanas problēmas:

1. autora stila un domas saglabāšana;
2. nacionālā kolorīta atveide;
3. idiomu tulkošana;
4. atdzejošanas īpatnības;
5. tulkotāja atbildība par savu veikumu;
6. tulkojamība (tulkošanas grūtību pakāpe);
7. neoloģismu, dialektu un slenga tulkošana;
8. vārdu spēles un parodijas atveide tulkojumā;
9. idiomātiskās frazeoloģijas tulkošana;
10. personu vārdu, uzvārdu un iesauku tulkošana;
11. reāliju tulkošana;
12. tulkotāju viltusdraugu problēma. (Sīlis, 141)

Šajā nodaļā tiks aplūkotas trīs no tām – autora stila un domas saglabāšana, nacionālā kolorīta atveide un personu vārdu, uzvārdu un iesauku tulkošana. No visām J. Sīļa piedāvātajām problēmām izvēlētas tās, kas ir aktuālas “Alus tarbas romāna” tulkojumā un iekļaujas šajā darbā aplūkoto tēmu lokā. Neoloģismu, dialektu un slenga tulkošana tiks aplūkota sīkāk nodaļā “Tulkojuma leksisko un stilistisko īpatnību un to atveidei izmantoto paņēmienu analīze”.

6.1. Autora stila un domas saglabāšana

Bazils Hatims (*Basil Hatim*) grāmatas “Tulkošanas pasniegšana un pētīšana” (*Teaching and Researching Translation*) sākumā raksta, ka “šobrīd lietišķajā valodniecībā ir pieņemts tas, ka uz tulkošanas pasniegšanu un pētīšanu tik daudz neattiecas valodas prasmes kā iedziļināšanās valodā.” (Hatim, 4) Papildinot viņa teikto, jāpiebilst, ka tas attiecas ne tikai

uz tulkošanas studijām un pētniecību, bet arī uz pašu tulkošanu kā procesu, tulkotājam ir svarīgs ne tikai plašs vārdu krājums un spožas gramatikas zināšanas, bet arī spēja iedziļināties gan avota teksta valodā, gan mērķa teksta valodā, kā arī uztvert autora stila īpatnības un domu. Tas ir ļoti svarīgs aspekts arī M. Rimminena darbā “Alus tarbas romāns”: “Valoda ir viens no galvenajiem tēliem. Stāstā nenotiek nekā daudz. Viņi tikai sēž, staigā un dzer alu. Manā romānā valoda ir gandrīz viss. Runāšana, tikai runāšana. Viņi cenšas ar vārdiem aizpildīt tukšu dienu,” (Interneta resurss 25) saka darba autors. Valoda, var būt ne tikai izteiksmes līdzeklis, bet arī darba tēls, galvenā iezīme un mērķis, tādējādi tulkošana kļūst sarežģīta un problemātiska. Kā apliecina “Alus tarbas romāna” tulkotāja Maima Grīnberga:

“Man bija grūti, bet interesanti, jo romāns ir par draudzību un valodu, un valoda tur ir pats svarīgākais. [...]Starp citu, manā tulkojumā to [pildvārdu] noteikti ir mazāk, tie ir visi šie “šamie”, kas romānā veido nekonkrētību. Tulkojumā tos visus neatstāju, jo likās, ka tad romāns vispār nebūs lasāms. Daudzi no galveno varoņu lietotajiem lamuvārdiem, rupjākiem un ne tik rupjiem, faktiski vietumis pilda tikai komata vai iestarpinājuma lomu, tiem nav šīs lamāšanās virsvērtības. [...] Tomēr visu laiku gaisā ir pārspīlējums. Tas bija visšaubīgākais. Jo bija skaidrs, ka man arī jāpanāk šī pārspīlētība atmosfērā, bet būtu ļoti viegli pārslīdēt pāri naža asmenim un pārspīlēt pārspīlējumu.” (Skulte)

Ļoti svarīga tulkotājam ir perfekta savas valodas izjūta, lai nepārveidotu tekstu tieši no avota valodas mērķa valodā, bet izveidotu darbu, kas saturiski atbilst avota tekstam, bet stilistiski – mērķa valodai. Tādējādi reizēm ir jāatsakās no kādām avota tekstā lietotām formām vai frāzēm un jāpielāgo tās mērķa valodai, tomēr tajā pašā laikā tulkotājam nepieciešama spēja uztvert tekstā specifisko, ko vēlēties paust autors.

6.2. Nacionālā kolorīta atveide tulkojumā

Lai pilnvērtīgi un kvalitatīvi iztulkotu darbu, gan tehnisku tekstu, gan daiļliterāru, tulkotājam ļoti labi jāorientējas gan avota valodā un kultūrā, gan arī lieliski jāpārzina mērķa valoda un kultūra, lai spētu kvalitatīvi atveidot oriģinālteksta nacionālo kolorītu un pielāgot to mērķa kultūrai. Tulkošanas studiju profesore Mona Beikere (*Mona Baker*) esejā “Lingvistika un kultūras studijas. Komplementāras vai konkurējošas tulkošanas studiju paradigmas?” (*“Linguistics & Cultural Studies. Complementary or Competing Paradigms in Translation Studies?”*) raksta par tulkošanu lingvistiskajā un kultūras aspektā, tādējādi aplūkojot arī to, kāda nozīme ir kultūras izpratnei tulkojot. Šajā darbā viņa gan kritizē aizvien biežāk sastopamo apgalvojumu, ka lingvistiskā pieeja tulkošanas studijās ir novecojusi, gan aplūko pozitīvos kultūras studiju un lingvistikas aspektus.

Esejas sākumā M. Beikere min, ka “kultūras studijas šobrīd tiek aktīvi reklamētas kā jauna paradigma, kas var padarīt tulkošanas studijas nozīmīgākas, nekā tās ir bijušas lingvistikas iespaidā, vismaz tā apgalvo to aizstāvji” (Baker 1996, 9). Tālāk viņa skaidro, ka kultūras studijās ir tendence piešķirt politisku dimensiju jebkurai aplūkotajai tēmai un ka arī šajā studiju nozarē nav vienprātības par to, kā tulkošana varētu tikt vai kā tai vajadzētu tikt pasniegtai no šī skatpunkta (Baker 1996, 9–10).

Vienā no esejas nodaļām M. Beikere cenšas atbildēt uz jautājumu, kas ir kultūras studijas. Viņa uzsver, ka ir svarīgi atšķirt kultūras studijas no studijām par kultūru. Otrās ietver sevī plašu disciplīnu klāstu, tostarp antropoloģiju, socioloģiju, arī kultūras studijas. Pēc viņas domām, tas, kā studijas par kultūru ietekmē tulkošanu, nav nekas jauns. “Vēl vairāk – tas, kā attīstās studijas par kultūru, atspoguļo vispārējo zināšanu uzlabošanos – šīs studijas nav iespējams izolēt no intelektuālā konteksta, kurā tās ir izveidojušās.” (Baker 1996, 11)

M. Beikere, iebilstot tam, ka lingvistiskā pieeja tulkošanā būtu novecojusi, min, ka gan lingvistika, gan lingvistiskas tulkošanas studijas pēdējos gados ir ievērojami progresējušas, ka tās nebūt neignorē ideoloģiskus valodas un tulkošanas jautājumus (Baker 1996, 15).

Esejas nobeigumā M. Beikere min, ka gan lingvistika, gan kultūras studijas ir devušas daudz ieguldījumu tulkošanas studijās, un ne viena, ne otra nozare nespēj atbildēt uz visiem jautājumiem, ko arī nevajadzētu no tām gaidīt (Baker 1996, 18).

Līdz ar valodu kultūra ir process, kas tulkotājam ir virtuozī jāpārvalda – lai spētu pilnvērtīgi iztulkot tekstu, ir jāspēj atpazīt tajā ietvertās avota kultūras alūzijas, jāatpazīst oriģināldarbā attēlotie kultūras, arī antropoloģiskie un sociālie procesi – līdz ar to tulkojot jāpārziņina ne tikai kultūras studijas, bet arī studijas par kultūru, kas ietver šīs disciplīnas. Tā “Alus tarbas romānā” nepieciešams izprast somu mentalitāti un vidi, kurā tās varoņi darbojas, šīs vides asociatīvo slogu – Kallio rajona reputāciju, kas rada priekšstatu par romāna tēliem. Tāpat jāņem vērā somu alkohola patērišanas tradīcijas un citi aspekti, kas sīkāk aplūkoti nodaļā “Romāna satura, formas un tēlu raksturojums”.

6.3. Personvārdu atveide tulkojumā

Kā raksta J. Sīlis, latviešu valodā, atšķirībā no vairākuma Rietumeiropas valodu, par normu īpašvārdu atveidē ir kļuvusi oriģināla grafiskās formas modificēšana (Sīlis, 78). Atveidojot svešvalodu īpašvārdus latviešu valodā, tiek ņemti vērā Ministru Kabineta (MK) noteikumi

(šobrīd – 2004. gada 2. marta MK noteikumi Nr.114 “Noteikumi par personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā, kā arī to identifikāciju”). Tajā lasāmi šādi vispārīgi noteikumi, kas attiecas uz citvalodu personvārdu atveidi:

1. 3. paragrāfa 55. pants:

“Citvalodu cilmes personvārdus latviešu valodā atveido iespējami tuvu to izrunai oriģinālvalodā, kā arī ievērojot atveides (cittautu vārdu un uzvārdu rakstīšana latviešu valodā atbilstoši citvalodu īpašvārdu atveides noteikumiem) tradīcijas. Ja iespējami divi viena personvārda atveides varianti, izvēlas oriģinālvalodas rakstībai tuvāko variantu.” (Interneta resurss 35)

2. 3. paragrāfa 56. pants:

“Atveidojot citvalodu īpašvārdus latviešu valodā, papildus šo noteikumu prasībām ņem vērā Latvijas Zinātņu akadēmijas Valodas un literatūras institūta (Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūta) izstrādātos norādījumus par citvalodu īpašvārdu pareizrakstību un pareizrunu latviešu literārajā valodā un Latvijas Zinātņu akadēmijas [..]” (Interneta resurss 35)

3. 3. paragrāfa 59. pants:

“No citām valodām pārņemtos personvārdus (izņemot nelokāmos, kuri beidzas ar patskani *ā, ē, i, ī, o, u* vai *ū*) latviešu valodā atveido lokāmā un personas dzimumam atbilstošā vīriešu dzimtes vai sieviešu dzimtes formā.” (Interneta resurss 35)

4. 3. paragrāfa 60. pants:

“Citvalodu personvārdu atveides noteikumi neattiecas uz atsevišķiem tradicionāli latviskotiem citvalodu cilmes uzvārdiem (piemēram, *Koemecs, Kokameģis, Mecaucis, Oiguss, Ratseps*). Pēc personas vēlēšanās iespējams šādus personvārdus atveidot saskaņā ar citvalodu personvārdu atveides noteikumiem.” (Interneta resurss 35)

Par somu īpašvārdu atveidi raksta Ojārs Bušs, Marja Pajula (*Marja Pajula*) un Iveta Ozola grāmatā “Dāņu, norvēģu, zviedru un somu īpašvārdu atveide latviešu valodā”. Tā kā somu valodā ir patskaņi, kādu nav latviešu valodā (ä, ö, y) kā arī divskaņi, kuros šie patskaņi ietverī, izstrādāta noteikumu sistēma, pēc kādiem kritērijiem tie tiek atveidoti latviešu valodā:

1. $y > i$
2. $yy > \bar{i}$
3. $\ddot{a} > e$
4. $\ddot{a}\ddot{a} > \bar{e}$
5. $\ddot{o} > e$
6. $\ddot{o}\ddot{o} > \bar{e}$ (Kačevska, 354–355)

Atbilstoši ministru kabineta noteikumiem, tie tiek atveidoti pēc iespējas tuvāk oriģinālvalodas izrunai. Tas pats princips tiek izmantots arī divskaņos. Kā norādīts arī

grāmatā “Dāņu, norvēģu, zviedru un somu īpašvārdu atveide latviešu valodā”, izņēmums ir somu divskanis *yi*, kurš latviešu valodā tiek atveidots kā *ij* (Kačevska, 355). Jāpiebilst, ka šeit minēti tikai tie patskaņi un divskaņi, kuru rakstība somu un latviešu valodā atšķiras:

1. *äi* > *ei*
2. *äy* > *ei*
3. *yi* > *ij*
4. *öy* > *ei*
5. *yö* > *ie* (Kačevska, 355)

Arī līdzskaņu atveidošanai ir izstrādāti noteikumi, jo somu valodā to lietojums atšķiras no latviešu valodas, proti, somu valodā bieži sastopami arī tādi dubultie jeb garie līdzskaņi, kādu latviešu valodas rakstībā nav. Tie tiek atveidoti ar vienu līdzskani:

1. *kk* > *k*
2. *pp* > *p*
3. *tt* > *t* (Kačevska, 356–357)

Savukārt, ja somu valodā vienā zilbē sastopams *ts*, tas latviešu valodā atveidots kā *c* (Kačevska, 357).

Alus tarbas romāna tulkojumā personvārdi atveidoti trīs veidos:

1. Lielākā daļa citu personvārdu atveidoti fonētiski, ņemot vērā svešvalodu personvārdu atveides normas (tādējādi bezgalotņu personvārdiem pievienota izskaņa “-s” vai “-a”, dubultie līdzskaņi vārda vidū, atbilstoši latviešu valodas normām, pārveidoti par vienu (-ss- > -s-), bet dubultie patskaņi pārveidoti par garajiem patskaņiem (-ii- > -i-, -ee- > -e-):
  - a. *Henninen* > Henninens;
  - b. *Abdul* > Abduls;
  - c. *Hartikainen* > Hartikainens;
  - d. *Gabriela Substral* > Gabriela Substrāla;
  - e. *Liisa* > Līza. Šajā gadījumā gan vērojama atkāpe no normām, pēc kurām vārds būtu jāatveido kā Līsa (atsauce);
  - f. *Leena* > Lēna;
  - g. *Laura* > Laura;
  - h. *Jussi* > Jusi;
  - i. *Anna* > Anna;
  - j. *Muju* > Muju;
  - k. *Erno* > Erno.

2. Daži personvārdi atveidoti, izvēloties tādus latviešu valodas vārdus, kas atbilst somu vārdiem lietojuma un aktualitātes ziņā:
  - a. *Marjatta* > Rozāle. Abi ir novecojuši personvārdi;
  - b. *Pasi* > Pēteris. Romānā ar šo vārdu sevi iepazīstina meitene, vārds *Pasi* tikai ļoti gadījumos likts arī sievietēm (Interneta resurss 52). Vārda “Pēteris” izvēles motivācija šajā gadījumā varētu būt abu vārdu līdzīgā izplatība. Cits iemesls, iespējams, ir vēlme uzsvērt, ka meitene sevi iepazīstina, izmantojot vīriešu personvārdu – ja tulkojumā tiktu lietots fonētiski atveidots vārds “Pasi”, šī nianse zustu, jo lasītājiem šis personvārds nebūtu pazīstams un neraisītu asociācijas.
3. Ir arī personvārdi, kas tulkoti, respektējot autora izmantoto etimoloģisko un semantisko nozīmi, apvienojot ar izskaņu atveidošanu atbilstoši latviešu valodai (-lainen > -lainens) un personvārdu piemeklēšanu atbilstoši to nokrāsai:
  - a. *Marsslakka* – Maršals. Šajā gadījumā tieši tulkots somu valodas vārds;
  - b. *Hönö-Pekka* > Pļēgurpēcis. *Hönö* somu sarunvalodā nozīmē “mulķīgs, dumjš”, bet *hönöt* – “dzērums” (SPKS) Pēcis kā vārda *Pekka* atveidojums, iespējams, izmantots otrajā punktā minētās motivācijas dēļ, proti, abu vārdu līdzīgā lietojuma dēļ;
  - c. *Kotilainen* > Mājulainens. *Koti* somu valodā nozīmē “māja”;
  - d. *Yni* > Īgnī. Personvārds atvasināts no somu valodas vārda *ynseä*, kas nozīmē “nedraudzīgs”, tādējādi arī tulkojumā veidots vārds ar līdzīgu ekspresiju, atveidojot to no vārda “īgns”;
  - e. *Urpo* > Alfonss. Somu sarunvalodā vārds “*urpo*” nozīmē “mulķis, idiots” (SPKS), savukārt latviešu sarunvalodā, īpaši dažādos interneta forumos, vārds “Alfonss” tiek lietots, lai apzīmētu vīrieti, kas parazitē un iedzīvojas uz sievietes rēķina (Interneta resurss 48).
  - f. *Lihi* > Speķists. Vārds “*Lihi*” somu valodā atvasināts no vārda “*liha*”, kas nozīmē “gaļa”, tādējādi, tieši tulkojot, latviski tas varētu būt “Gaļists” vai “Gaļinieks”, taču autore izvēlējusies vārdu “Speķists”, kas ir labskanīgāks un precīzāk atspoguļo tēla raksturojumu.

7. VIENKĀRŠRUNAS LEKSIKAS ATŠĶIRĪGĀS IEZĪMES LATVIJĀ UN SOMIJĀ

Teorētiskajā literatūrā sastopami dažādi neliterārās valodas dalījumi. J. Rozenbergs, kurš savā monogrāfijā “Latviešu valodas stilistika” detalizēti aplūkojis leksiski stilistiskos slāņus un to dalījumu, vienkāršrunas leksiku iedalījis šādās apakšpozīcijās: 1. barbarismi; 2. vienkāršruna; 3. vulgārismi; 4. žargonismi (Rozenbergs, 170) Alise Laua, kura savā grāmatā “Latviešu leksikoloģija” visskaidrāk izdalījusi latviešu valodas leksiskos slāņus un aplūko vārdu krājuma leksikostilistisko, etimoloģisko, profesionālo, sociālo un teritoriālo diferenciācija, kā arī vārdu krājuma vēsturisko mainīgumu, žargonu līdz ar argo apskata no vārdu krājuma sociālās diferenciācijas viedokļa. Ojārs Bušs un Vineta Ernstsone tos iekļauj speciālajā slengā. (Bušs – Ernstsone, 6). Slengs plašākā tā izpratnē ir, “visvienkāršāk sakot, neliterārie vārdi” un iedalās jau minētajā speciālajā slengā un vispārējā slengā, “ko lieto dažādu sociālo un profesinālo grupu pārstāvji.” (Bušs – Ernstsone, 6).

Tā kā vienkāršrunas leksika neietilpst literārajā valodā, tās izpēte teorētiskajā literatūrā parasti netiek izvēsta (Rozenbergs, 97–98), vēl jo vairāk, tā tiek uzskatīta par nevēlamu parādību. Kā raksta A. Laua, “vienkāršrunu lieto cilvēki ar zemu kultūras līmeni, arī deklasēti elementi. Vienkāršrunas vārdi atšķirībā no sarunvalodas vārdiem pieder pie neliterārās leksikas, to lietošana negatīvi raksturo pašu runātāju.” (A. Laua 1969, 85–86) I. Urbanoviča rakstā “Stilistiski pazeminātā leksika internetā” par vienkāršrunu latviešu valodā min, ka sociālajos tīklos rakstošie nepakļaujas valodas normām, un tas nebūt neliecina par rakstītāja izglītības trūkumu, jo šādu formu nosaka rakstīšanas vide, kurā dažādi izteiksmes līdzekļi tiek sajaukti (Urbanoviča 2008). Gribētos piebilst, ka šāda tendence novērojama arī ārpus interneta vides, jo īpaši jaunieši savās sarunās iekļauj aizvien vairāk vienkāršrunas vārdu. Šo jautājumu grāmatā “Jauniešu valoda” aplūko Vineta Ernstsone un Laura Tidriķe, pētot jauniešu leksikas pamatiezīmes, lietojumu, tās attīstību un specifiku.

Arī par vulgārismiem I. Urbanoviča raksta, ka tie ne vienmēr norāda uz runātāja zemo kultūru un valodas gaumes trūkumu. Tiek piedāvātas situācijas, kas motivē vienkāršrunas lietošanu: vēlme paust izteikti negatīvas emocijas; izrādīt nepatiku pret sarunu biedru konkrētāk, kā tas iespējams, lietojot literāru leksiku; izteikties reizē lakoniskāk un vispārīgāk – nereti vulgārismu nozīme ir veiksmīgāk vai neveiksmīgāk nolasāma atkarībā no sarunu biedra pieredzes (Urbanoviča, 2008). No šiem piemēriem var secināt, ka vienkāršrunas izvēli ne vienmēr diktē sociālais stāvoklis vai izglītības līmenis. Līdzīgu viedokli pauž L. Tidriķe diskusijā par lamu vārdiem, sakot, ka, “ja papēta lamuvārdu lietojuma motivāciju jauniešiem, tad pirmā ir aizsargfunkcija, otrā – lai šokētu pieaugušos (kas ir pavisam normāla funkcija), jo

viņi tāpat ir ar negatīvu nostāju pret jauniešiem. Tad, protams, lai izteiktu emocijas, un vēl – lai celtu pašapziņu, parādot, lūk, kā es to varu” (Interneta resurss 40). Līdz ar to var secināt, ka vienkāršrunas lietojumu ne vienmēr izraisa izglītības trūkums vai piederība zemam sociālajam slānim un kultūrai.

Somijā vienkāršruna tiek plaši lietota, piemēram, Helsinku neliterārajā sarunvalodā, kas tiek dēvēta par Helsinku slengu. Tā raksturīgākās pazīmes ir barbarismi no zviedru un angļu valodas, norautas vārdu galotnes, izlaistas skaņas un sapludināti vārdi. Somu valodas mācību grāmatās, piemēram, Lēna Silfverbergas (*Leena Silfverberg*) sastādītajā *Suomen kielen jatko-oppikirja* un Olli Nūtinena (*Olli Nuutinen*) veidotajā *Suomea suomeksi 2* tiek pat ievietotas Helsinku slengam veltītas nodaļas, un, nezinot vienkāršrunu, ir apgrūtināta komunikācija ar vietējiem iedzīvotājiem, jo sarunā literārā valoda tiek izmantota minimāli. Jāpiemin, ka somu valodniecībā, atšķirībā no latviešu valodniecības, leksiski stilistiskie jautājumi tiek skatīti vispārīgāk. Proti, teorētiskajā literatūrā nav atrodamas precīzs leksiski stilistisko slāņu dalījums apakšpozīcijās, kā barbarismi, žargonismi un vulgārismi. Lauri Ketunens (*Lauri Kettunen*) un Marti Vaula (*Martti Vaula*) grāmatā “Somu gramatika kā arī stila un dzejas mācības pamati mācību skolām un semināriem” (*Suomen kielioppi sekä Tyylija runo-opin alkeet oppikouluille ja seminaareille*) piedāvā stilu dalījumu, kas atbilst daļēji atbilst latviešu valodas funkcionālajiem, daļēji – emocionāli ekspresīvajiem stiliem: 1. lietišķais stils; 2. poētiskais jeb svinīgais stils; 3. ikdienas stils, kas atbilst latviešu valodā lietotajam terminam ”sarunvalodas stils”. Kā ikdienas stila sastāvdaļas tiek minēts slengs un aizguvumi. Slengu autori definē kā konkrētā vidē radušos vārdus un vārdu savienojumus, kurus šai videi nepiederošie nesaprot, ja nav speciāli apguvuši. (Kettunen – Vaula, 192–193)

Atšķirībā no latviešu vulgārismiem, kas mūsdienās ikdienā lietotajā neliterārajā sarunvalodā visbiežāk ir no krievu un angļu valodas aizgūti lamuvārdi, nevis mantoti vārdi, somu sarunvalodā tādi sastopami reti. Svešvalodas lamuvārdu lietojumu varētu izskaidrot ar eifēmismu principu – lai arī to pamatnozīme ir zināma, lietojot tā kļūst pastarpināta, savukārt, lietojot dzimtās valodas lamuvārdus, tie iegūst lielāku ekspresivitāti. Šādu iespējamību pauž arī G.Vēja diskusijā par lamuvārdiem latviešu valodā (Interneta resurss 40). Kā min I. Urbanoviča savā esejā “Stilistiski pazeminātā leksika internetā”, “valodas lietotāji labāk izvēlas aizgūtus vulgārismus, nevis pašvalodismus, jo tie ir pierastāki un nešķiet tik necenzēti” (Interneta resurss 50). Interesanti, ka somu valodā lielākā daļa populārāko lamuvārdu saistīti ar elli un velniem. Viens no visekspresīvākajiem un spēcīgākajiem lamuvārdiem ir “sātans” (somiski – *saatana*), ko lieto retāk nekā, piemēram, “velns” (*perkele*) vai “elle” (*helveti*). Latviešu valodā šāda tipa lamuvārdi pastāv (piem., velns parāvis, ellē ratā, velna milti, ej ellē u.c.), taču ikdienā netiek tik plaši lietoti. Arī lamuvārdi, kas latviešu

sarunvalodā tiek izrunāti angļiski (piem., *fuck, shit*), somu sarunvalodā ir tulkoti (attiecīgi – *vittu, paska*), līdz ar to no iedarbības viedokļa kļūst spēcīgāki. Protams, no svešvalodām aizgūtie lamuvārdi nereti tiek tulkoti arī latviešu valodā, tomēr, kā liecina novērojumi, vismaz jauniešu vidū virsroku gūst tieši svešvalodu vulgārismi. Gan Somijā, gan Latvijā tie, īpaši jauniešu vidū, tiek plaši lietoti neatkarīgi no sociālā stāvokļa sabiedrībā. Tomēr tāpat kā latviešu valodā, arī somu valodā tie tiek uzskatīti par vulgārismiem (Jarva – Nurmi, 18).

Somu sarunvalodā daudz vārdu pārņemts no zviedru valodas, kas ir otrā valsts valoda Somijā, kā arī no angļu valodas. Kā saka rakstnieks, “neticamā kārtā pat somu valoda ir iekļāvusi plašu anglicismu slāni, kas ir burtiski ieplūdis valodā” (Skulte). Latviešu sarunvalodā liela daļa slenga un lietoto žargonvārdu pārņemti no krievu valodas, un tiem nereti ir citāda nokrāsa nekā tiem, kas somu valodā aizgūti, piemēram, no zviedru valodas. Mūsdienās arī latviešu valodā ienāk aizvien vairāk anglicismu, joprojām sastopami no vācu valodas aizgūti vārdi un izteicieni.

Tālākā “Alus tarbas romāna” tulkojuma analīzē tiks izmantota J. Rozenberga piedāvātā vienkāršrunas apakšpozīciju sistēma, jo tā visprecīzāk atdala tādus apakšlāņus kā barbarismi, žargonismi, vulgārismi un vienkāršrunas vārdi. Kā atsevišķa kategorija tiks aplūkoti tulkojumā plaši izmantotie okazionālie vienkāršrunas vārdi. Aprakstot oriģinālteksta piemērus, izmantots termins “somu sarunvaloda”, jo, kā minēts iepriekš, somu valodas leksisko slāņu iedalījums atšķiras no latviešu valodas leksisko slāņu dalījuma un nav tik precīzs – somu sarunvalodā tās plašākajā nozīmē ietilpst gan slengs, gan barbarismi, gan pazeminātais stils jeb vulgārismi.

8. TULKOJUMA VIENKĀRŠRUNAS LEKSIKAS ANALĪZE

8. 1. Barbarismi

J. Rozenbergs barbarismus definē, rakstot, ka “leksikā ar barbarismiem parasti saprot aizgūtus vārdus vai šo vārdu burtiskus tulkojumus, kas neatbilst aizguvējas valodas dabai un likumiem” (Rozenbergs, 170). Autors barbarismus iedala leksiskajos un semantiskajos barbarismos, no kuriem pirmie ir aizgūti vārdi, kuru skaņu komplekss pielāgots latviešu valodas izrunai un gramatikai (Rozenbergs, 171), bet otrie ir burtiski tulkojumi, kas valodā ienāk kā kalki (Rozenbergs, 172).

Līdzās piemēriem latviešu valodā, minēti arī piemēri somu valodā. Lielākoties oriģinālā izmantoti bieži sastopami somu sarunvalodas vārdi, kas nav barbarismi. Vajadzības gadījumā pievienoti komentāri.

8.1.1. Leksiskie barbarismi

Fiška tāda, ka...

Siinä on se juju...

Fiška – vārds aizgūts no krievu valodas vārda *фишка* (LVSV), latviešu neliterārajā sarunvalodā tam ir vairākas nozīmes. Šajā gadījumā lietota nozīme “ideja tāda, ka...”, “lieta tāda, ka...”

...bēra vārdus **mobilņnikā**...

...polotti kännykkään...

Mobilņniks – mobilais telefons. Aizgūts no krievu valodas slenga vārda *мобильник* (LVSV).

...**čomi** šo noteikti sauca par četraci...

...sitä varmaan sanottiin kavereiden kesken nelisilmäksi...

Čoms – draugs, tuvs paziņa. Aizgūts no angļu valodas slenga vārda *chum* (LVSV). Somu *kaveriir* literārās valodas vārds, kas apzīmē gan draugus, paziņas, kolēģus (*työkaveri*) un kursabiedrus (*luokkakaveri, kurssikaveri*)

...zagšus **pažūrēja** visriņķī...

...*pälysi ympärilleen...*

Pažūrēt – paskatīties, palūkoties. Vārds aizgūts no lietuviešu valodas *žiūrėti* (LVSV). Oriģinālā izmantota pārveidota literārās valodas vārda *pälyillä* forma, kas sastopama slengā.

...ko tas **alkašs...**

...*jotka toi humalikko...*

Alkašs – dzērājs, alkoholiķis. Tulkojumā izmantotais vārds ir aizgūvums no krievu valodas slengisma *алкаш* (LVSV). Somu vārds *humalikko* ir atvasinājums no vārda *humala*, kam viena no nozīmēm ir “piedzēries”.

...pa pusei **atrubījies** un zvārojies pret laivas stūri...

...*puoliksi sammahtanut ja horjahtanut veneen rattia vasten...*

Atrubīties – no krievu valodas slengisma *отрубиться* aizgūts vārds (LVSV), kurš latviešu vienkāršrunā tiek lietots dažādās nozīmēs. Šajā gadījumā izmantota nozīme “aizmigt alkohola reibumā”. Oriģināltekstā izmantots somu sarunvalodas vārds, kas veidots no vārda *sammuttaa* – izslēgt, līdz ar to latviešu valodas tulkojumā derētu arī vienkāršrunas vārds “atslēgties”.

...un tā nu manīja sevi jau apsēdušos uz piedvinguša, stepējumrakstaina mākslīgās ādas **beņķa...**

...*ja niin sitä jo huomasi istuneensa nihkeälle tikkikuvioiselle tekonahkapenkille...*

Beņķis – aizgūvums no vācu valodas vārda *die Bank* (LVSV) ar nozīmi krēsls, sols, soliņš. Atšķirībā no latviešu valodas, somu valodā tas ir literārās valodas vārds, lai gan, visticamākais, aizgūts no zviedru valodas vārda *bänk* ar nozīmi “sols”. Taču gan latviešu, gan somu valodas vārdam ir viena un tā pati ģermāniskā sakne.

...un otrs pret **nigeriem** un turbāngalvām...

...*ja toinen murjaanejaynnä räättipäitä vastaan...*

Nigers – nievājošs melnādaina cilvēka apzīmējums, kas aizgūts no nievājoša angļu valodas slengisma *nigger* (LVSV). Arī somu vārds *murjaani* sarunvalodā tiek lietots, lai ar apzīmētu melnādainos ekspresīvi negatīvā veidā (SPKS)

...un tā nu tur **fiksi** viss bars bija viscaur gatavs...

...*ja niin siinä oli nopeasti koko joukko läpiä valmiina...*

Fiksi – latviešu valodas slengā ļoti bieži lietots vārds ar nozīmi “ātri”, kas aizgūts no vācu valodas *fix* (LVSV). Oriģināltekstā lietots literārās valodas vārds bez papildus stilistiskās ekspresijas.

...no tās skriešanas bija tāds **besis** gan vieliskajā, gan garīgajā līmenī...

...*juoksemisesta oli mennyt sen verran vetämättömiin niin aineellisella kuin henkiselläkin tasolla...*

Besis – no krievu valodas *бесумь* aizgūts vārds, kas šajā kontekstā lietots ar nozīmi “nospēks, liels nogurums” (LVSV). Arī oriģināltekstā izmantots sarunvalodas vārds ar tādu pašu nozīmi, tomēr ne aizgūvums.

...šīs dienas gaitā nācies atzīt pat tos **burlacīgos** centienus...

...*siinä päivän varrella ehditty todeta ne rosmoudellisetkin pyrkimykset...*

Burlacīgs > burlaks – aizgūts no krievu valodas vārda *бурлак* ar nozīmi “laupītājs, kauslis” (LVSV)

Rosmoudellinen – saliktenis no vārdiem *rosmo* un *udellinen*. Pirmais ir pārveidots somu literārās valodas vārds *rosvo*, kas nozīmē “zaglis, laupītājs”. *Rosmo* ir ekspresīvi mazāk spēcīgs vārds, kas lietots sarunvalodā (UbS). Vārds *udellinen* nozīmē “okškerīgs”. Romāna kontekstā saprotams, ka runa ir par Speķista vairākkārtējo zagšanu, tāpēc tulkotājas izvēlētais vārds “burlacīgs” ir atbilstošs. Līdzīgi kā somu *rosmo*, arī vārda “burlaks” emocionālā ekspresija latviešu valodā ir vājāka nekā vārdam “laupītājs”.

...manam draugam ir arī četri **ciči**...
...ystävälläni on myös neljä **nänniä**...

Cicis – sarunvalodas vārds, kas aizgūts no vācu valodas vārda *die Zitze* (LVSV). Romānā lietots ar nozīmi “krūtsgals”.

Nänni – somu literārās valodas vārds, kas nozīmē “krūtsgals”. Šajā gadījumā tulkotāja izvēlējusies barbarismu, kas varoņu runasveidā iederas labāk nekā tā analogs latviešu literārajā valodā.

Amatvīri iesēdinājuši Henninenu mašīnas **čokā**...
*Virkavaltaiset olivat panneet Hennisen auton **koppiin**...*

Čoks – šajā gadījumā lietots no angļu slengisma *chokey* aizgūts vārds ar nozīmi “cietums”, kas ietilpst arī žargonismu apakšpozīcijā. Oriģināltekstā lietotais vārds nozīmē “būda, smacīga telpa”. Tekstā no konteksta saprotams, ka domāta policijas mašīnas aizmugurējā daļa, kurā sēdina aizturētos.

Vai tev nevajadzēja iet meklēt tās **družkas**...
*Eiks sun pitänyt lähteä niitä **tovereita** etsimään...*

Družka (arī družka) – no krievu valodas vārda *подружка* aizgūts vārds ar nozīmi “draudzene” (LVSV). Oriģināltekstā izmantots literārās valodas vārds ar nosaukumu “biedrs”, kas somu valodā bieži tiek attiecināts uz draugiem un tuviem paziņām. Tāpat tas nereti tiek lietots arī latviešu sarunvalodā, līdz ar to tulkojumā varētu būt lietots arī vārds “biedrenes”, taču lietotais barbarisms paspilgtina teksta leksisko ekspresivitāti un iederas kontekstā.

Ei! Tas ir **kūli**!
*Hei! Täähän on **metkaa**!*

Kūli – aizgūvums no angļu valodas vārda *cool*. Atkarībā no konteksta tam var būt atšķirības nozīmes, piemēram, interesants, labs, mūsdienīgs un aktuāls utml. Romānā tas konkrētajā situācijā apzīmē uzjautrinošu procesu. Oriģināltekstā lietots sarunvalodas vārds, kas nozīmē “jautrs, patīkams” (SPKS).

...uzdekorēja sejā tādu izteiksmi, sak, jā, **fāča** dzērumā atkal ķēries pie seksuālās apgaismošanas...

...*sommitteli kasvoilleen sellaisen ilmeen että joo, **faija** on taas keksinyt ruveta jakamaan seksivalistusta kännissä.*

Fāča – barbarisms ar nozīmi “tēvs”, aizgūts no vācu valodas vārda *der Vater* (LVSV) – no tā aizgūti vairāki latviešu sarunvalodas vārdi, arī “fāteris”, “fāters”, “fāķis”. Oriģināltekstā lietots līdzīgas cilmes vārds *faija*, kas aizgūts no zviedru valodas vārda *far* (tēvs).

...būtu **feini** aizlaist uz copi...

...*olisi **mukavaa** lähteä kalaan...*

Feini – aizgūts no vācu valodas vārda *fein* (LVSV), šajā gadījumā tas lietota ar nozīmi “labi”, arī “jauki, patīkami”. Vārds *mukavaa* ir somu literārās valodas vārds, kas nozīmē “ērts”, arī “patīkams”.

...tā kā tāds **filiņš**, ka pasaule nav viscaur slikta.

...*niinku sellainen **fūlis** että maailma ei ole läpeensä paha.*

Fīliņš – aizgūts no angļu valodas vārda *feeling* ar nozīmi “sajūta”, arī “garastāvoklis” (LVSV). Arī somu vārds *fūlis* ir barbarisms no angļu valodas.

...kā man izdodas izklausīties pēc tāda **gropapa**...

...*miten mä voim kuulostaa näin **papparaiselta**...*

Gropaps – aizgūvums no vācu valodas vārda *die Großvater* ar nozīmi “vectēvs” (LVSV). Šajā gadījumā gan precīzāka šķistu nozīme “vecs cilvēks”, “vecs vīrs”, ar kādu somu valodā tiek oriģināltekstā lietotais sarunvalodas vārds *papparainen* (SPKS). Tas, visticamākais, aizgūts no zviedru valodas vārda *pappa* (tēvs).

Aplūkojot šos piemērus, var secināt, ka joprojām visvairāk leksisko barbarismu latviešu vienkāršā runā nāk no krievu valodas – šajā tulkojumā to ir 36,84%. Mazliet mazāk ir barbarismu no vācu valodas (31,58%) un angļu valodas (26,32%). Jāsaka, ka mūsdienās angļu valodas barbarismi latviešu valodā ienāk aizvien vairāk. Piemēram, tādi barbarismi kā jau piemēros minētie “čoks” un “čoms”, latviešu vienkāršrunā ienākuši 19. gs. 20 gados, bet

mūsdienās jau ļoti bieži lietotie “tīnis” un “fans” ienākuši salīdzinoši stipri nesen (Interneta resurss 27).

8.1.2. Semantiskie barbarismi

Semantiskos barbarismus valodā ir grūtāk konstatēt nekā leksiskos barbarismus. Tos, līdzīgi kā citus neliterārās sarunvalodas vārdus, var noteikt pēc pazīmes, ka tiem atrodams analogs latviešu literārajā valodā. Nereti runātājs lieto frāzes vai vārdus, kas ir tulkoti kalki, nemaz to neapzinādamies, taču bieži šādas neliterāras frāzes ir nevis aizguvumi no svešvalodām, bet pašu literārās valodas pārveidumi, kropļojumi. Šis barbarismu veids ir arī maz pētīts un nav pieejamas vārdnīcas, kur būtu atrodama precīza semantisko barbarismu izcelsme. Nozīmi var izprast no lietojuma konteksta tulkojumā.

“Alus tarbas romāna” tulkojumā semantiskie barbarismi gandrīz nav izmantoti.

Kā nu lai to **izliek**.

Miten mä nyt tän panisin.

Šajā gadījumā tieši tulkots somu tekstā izmantotais vārds, taču konkrētajā nozīmē, proti, “pateikt”, tas nereti tiek lietots latviešu vienkāršrunā. Visticamākais, tas aizgūts no angļu valodas, kurā vārdam “put” līdzās pamatnozīmei “likt” ir arī tādas nozīmes kā “uzrakstīt, izteikt”. Iespējams, arī somu valodā šī vārda nozīme aizgūta no angļu valodas.

Dotajā stadijā gan bija sasodīti grūti tur nokļūt ar šādu metodi.

Sinne oli kyllä helvetin vaikeeta päästä sillä metodilla siinä kunnossa.

Origināltekstā izmantota somu literārās valodas vārdu salikums, kas nozīmē “tajā stāvoklī”. Tulkojumā tomēr izmantots semantiskais barbarisms, kas aizgūts no krievu valodas frāzes *данной стадии*.

8.2. Vienkāršrunas vārdi

Kā definē J. Rozenbergs, “vienkāršrunas vārdi pēc papildinformācijas satura un attieksmes pret literārās valodas normu ir pazemināta stila vārdi, kas atrodas [...] aiz vienkāršrunas pozīcijas barbarismu apakšpozīcijas.” (Rozenbergs, 174) Atšķirībā no vulgārismiem, kas tiks aplūkoti tālāk šajā darbā, “vienkāršrunas vārdi nenosauc nekā nepieklājīga vai rupja, bet ar tiem izteiktā attieksme ir negatīva [...]” (Rozenbergs, 174–175).

Starp citu, es šos dienā nosaucu par gatavajiem **tirliņiem**.

Mä muuten sanoin noita tänään päivällä ihmeurpoiks.

Tirliņš – muļķīgs cilvēks, kas bieži ākstās un ko nevar uztvert nopietni. Oriģināltekstā lietots vārds *urpo*, kas nozīmē “muļķis, idiots” (SPKS), līdz ar to abu vārdu nozīme ir vienāda, tomēr latviešu valodas tulkojumā lietais vārds šķiet mazāk spēcīgs.

Pa durvīm izsoļoja sasārtis apmierināta izskata **sprukstiņš**...

*Punakka tyytyväisen näköinen **kutvonen** havajipaidassa astui ulos ovesta...*

Sprukstiņš, spruksts – sarunvalodā nereti lietots vārds, kas apzīmē nenopietnu cilvēku ar tieksmi izrādīties (LVSV) *Kutvonensomu* sarunvalodā ir atvasinājums no vārda “*kuutonen*”, kas nozīmē “sešinieks”. Latviešu slengā vārds “sestais” tiek lietots, lai apzīmētu iztapīgu cilvēku, kas visu izdara citu vietā, pakalpiņu, retākos gadījumos, lai apzīmētu sliktu cilvēku. Iespējams, šajā gadījumā vārds somiski lietots ar līdzīgu nozīmi. Vārds “sestais” latviešu valodas vienkāršrunā aizgūts no krievu valodas vārda “*uecmëpka*” (LVSV), šajā gadījumā tulkotāja izvēlējusies izmantot nevis barbarismu, bet vienkāršrunas vārdu.

...čomi šo noteikti sauca par **četraci**...

*...sitä varmaan sanottiin kavereiden kesken **nelisilmäksi**...*

Par četraci negatīvā nozīmē tiek dēvēti cilvēki, kas nēsā brilles. Šajā gadījumā oriģināltekstā un tulkojumā lietotie vārdi ir identiski.

...Henninens pieķērās nešļavai un **aizslampāja** kases virzienā...; šis **slampāja** uz priekšu...

...tarrasi Henninen kantamukseen ja lähti talsimaan kassan suuntaan...; se talsi eteenpäin...

Vārds “aizslampāt” nozīmē “neveikli, smagnēji aiziet”, tas pauž negatīvu attieksmi pret darbību un tās veicēju. Oriģināltekstā lietots literārās valodas vārds ar nozīmi “slāt” un “neveikli soļot”, arī tas pauž negatīvu attieksmi.

...bābas gānās kā lielceļa laupītāji...

...ämmätki kiroaa ku maantierosvot.

Vārds “bābas” tiek lietots, lai negatīvi un nievājoši apzīmētu sievietes. Arī oriģināltekstā izmantots vārds ar tādu pašu nozīmi un ekspresiju.

...šamā priekšnesumā jautās kas pļēgurains.

...sen ulosannissa oli jotain hönöä.

Par pļēguriem nicinoši sauc dzērājus. Šajā gadījumā atvasināts īpašības vārds, ko būtu grūti izveidot no vārda “dzērājs”. Oriģināltekstā lietotajam vārdam var piešķirt divas nozīmes, jo vienskaitļa sarunvalodas vārds “hönö” nozīmē “muļķīgs”, savukārt daudzskaitļa sarunvalodas vārds “hönöt” nozīmē “dzērums”.

...gribas kliegt un lamāties vai pieštaukāt kādu.

...tekee mieli vittu huutaa ja kiroilla tai käydä jonkun kimppuun.

Vārda “pieštaukāt” literārās valodas analogs ir vārds “piekaut”. Ar tādu pašu nozīmi lietota arī somu frāze “käydä kimppuun”.

...kājās šim bija zilas, rūtainas pļūtenes...

Sillä oli ruudulliset siniset äijäkalsarit jalassa

Vārds “pļūtenes” nozīmē “platas bikses”. Oriģināltekstā izmantotais vārds ir vēl ekspresīvāks un precīzāks, tas sarunvalodā nozīmē “vecu vīriešu garās apakšbikses”. Tulkojumā pazaudēta nozīme “apakšbikses”, tomēr vārds ar savu skanējumu raisa negatīvas asociācijas ar biksēm, kas ir novalktātas un to nēsātājam par lielu.

Droši vien būsi baigi **piemāvies**.

*Sä oot varmaan ollut niin **kännissä**.*

Gan tulkojumā, gan oriģinālvalodā lietots vārds ar nozīmi “piedzēries” – latviešu valodā tas iekļaujams vulgārismu kategorijā, taču oriģināltekstā lietots somu sarunvalodas vārds.

Kad tādējādi tā **ķeskāšanās** bija uzņēmusi apgriezienus...

*Kun se **tunarointi** oli täten saatettu vauhtiin...*

Ķeskāties – darīt kaut ko bezmērķīgu, bezjēdzīgu. LVSV piedāvāts skaidrojums vārdam “ķeskoties” – “tūļāties”. Oriģināltekstā izmantots sarunvalodas vārds, kura viena no nozīmēm ir “darīt nerūpīgi”.

...**smadzeņpodu** nesteidzīgi grozot pa labi un pa kreisi...

...**päänuppia** oikealle ja vasemmalle verkaisesti kääntäen...

Vārds “smadzeņpods” tiek lietots vārda “galva” vietā, tam ir nievājoša pieskaņa. Nereti par smadzeņpodiem sauc arī cilvēkus, kas apkārtējiem šķiet negatīvā ziņā pārgudri. Oriģināltekstā lietots saliktenis no diviem vārdiem ar nozīmi “galva”. *Pää* ir literārās valodas vārds, savukārt *nuppi* – sarunvalodas vārds. Cita tā nozīme ir arī “inteliģence” (SPKS; UbS)

...un **nosprāgs** no kaut kādas, ellē ratā, aknu kaites.

...*ja **menehtyy** johonki vittu maksavaurioon.*

“Nosprāgt” ir vienkāršrunas vārds, kas ar izteikti negatīvu intonāciju aizstāj literārās valodas vārdu “nomirt”, taču grāmatas kontekstā tas iederas. Somu valodā lietots literārās valodas vārds ar nozīmi “nomirt”, bet arī “iet bojā, iznīkt”.

...nonāca tik tuvu sienai, ka atdauzīja **ģīmi** pret notekcauruli.

...*ajautui sen verran lähelle seinänvierustaa että se kalautti **naamansa** ränniin.*

Ģimis ir bieži lietots vārds ar nozīmi “seja”. Kā raksta I. Freimane, “šķiet, ka tas ir uz robežas starp sarunvalodas un vienkāršrunas vārdiem” (Interneta resurss 27). Oriģināltekstā lietots sarunvalodas vārds ar tādu pašu ekspresiju kā tulkojumā lietotajam.

...šis tur jau **bimbājis** visai ilgi...
...oli ehtinyt *parkua* siinä aika kauan...

Arī vārds “bimbāt” ir bieži lietots vārds ar nozīmi “raudāt”, nereti arī “raudāt skaļi, uzspēlēti”. Oriģināltekstā lietots literārās valodas vārds, kam ir gan nozīme “bļaut”, gan “pinkšķēt”. Tulkotājam izdevies atrast vārdu, kura nozīme ietver abas minētās.

...kad šai tik tikko jaušamajai rūgtmei ļāva ielavīties **ķobī**...
...kun sen aavistuksellisen tuskastumisen oli sitten päästänyt hiipimään
kypäräänsä...

Ķobis, tāpat kā “smadzeņpods”, nozīmē “galva”, un tā paustā ekspresija ir pat negatīvāka. Oriģināltekstā literārās valodas vārds, kas nozīmē “ķivere”. Tomēr no teksta konteksta var noprast, ka tas lietots ar nozīmi “galva”.

8.3. Vulgārismi

Vulgārismi, visvienkāršāk sakot, ir lamuvārdi. J. Rozenbergs tos līdzīgi kā barbarismus iedala divās kategorijās: 1. leksiskie vulgārismi, kas “izsaka jēdzienus, kurus pieklājīgā runā nav pieņemts minēt” (Rozenbergs, 175); 2. stilistiskie vulgārismi, kas lamuvārdu nozīmi iegūst emocionāli ekspresīvās informācijas dēļ (Rozenbergs, 175). “Alus tarbas romāna” tulkojumā sastopamas abas šīs apakškategorijas, tomēr vairāk ir leksisko vulgārismu.

8.3.1. Leksiskie vulgārismi

Leksisko vulgārismu “Alus tarbas romānā” ir ļoti daudz, tie brīžiem ir kā parazītvārdi, kas tiek lietoti komatu vietā un aizpilda pauzes. Oriģināltekstā izmantoti galvenokārt vieni un tie paši vārdi, kā *perkele* (velns), *saattana* (sātans) un *vittu* (peža), kas ir somu sarunvalodā visizplatītākie lamuvārdi, kā arī *helveti* (elle) un *paska* (sūds).

Kā redzams turpmākajos piemēros, M. Grīnberga izmantojusi dažādus variantus, kā tos tulkot – lielākoties tie nav tulkoti tieši, bet ir izvēlēti vulgārismi, kas latviešu vienkāršrunā iederētos konkrētajā situācijā:

To jau nu es, **nolādēts**, laikam dzirdu pats.
*Kyllä mä sen nyt taidan **perkele** itse kuulla.*

Un tur viss sagāja pilnīgā **dirsā**.
*Siellä meni kyl kaikki ihan päin **helvettiä**.*

...atveries **draņķība**, atveries **maucība**.
*...aukene **perkele**, aukene **saatana**.*

Nu tas jau nu, **piedirst**, ir galīgās pupu mizas...
*No se nyt on **vittu** ihan yks ja samaa...*

Būtu gājuši strādāt, hipiju **perdeļi**...
*Menisitte töihin hipit **saatana**...*

Vairākos gadījumos tulkotāja izmantojusi no krievu valodas pārņemtus lamuvārdus, kas latviešu vienkāršrunā sastopami ļoti bieži:

Pizģec, – Maršals sacīja.
***Vitun paska**, Maršlakka sanoi.*

Es teiktu, **maķperemaķperemaķ**.
*Voi **saatanan vitun perkele** mä sanon.*

Joptvojmaķ, šī ir mirusi.
*Se on **vitun kuollu**.*

Maķperemaķ, – Laura sacīja...
*Voi **vittu**, Laura sanoi...*

Es jau nu ar jums te, **blin** nepalikšu...

En mä nyt teidän kanssa tähän vittu jää...

Vairākkārtīgi tulkojumā izmantoti arī angļu valodas vulgārisma *fuck* atveidojumi, visbiežāk romānā tas ir vārds “fakans”:

...izkausos pēc kaut kāda **fakana** tirlīņa.

...mä kuulostan ihan **saatanan** urpolta.

...kāds **fakans** kara tribunāls te īsti norit?

...mikä **vitudun** kenttäoikeus tähän nyt pystytettiin?

Origināltekstā izmantotas arī dažādas vulgāras frāzes, kas ir gan tulkotas, gan aizstātas ar citām latviešu vienkāršrunai atbilstošām:

Sūda būšana, – šis teica.

Paska juttu, se sanoi.

Šajā gadījumā izmantots daļēji tiešais tulkojums, latviešu valodā piemeklējot oriģināltekstam tuvāko variantu. Tieši tulkojot, somu valodas frāze *paska juttu* nozīmētu “sūda stāsts” vai “sūdīgs stāsts” – vārds “sūds” oriģinālvalodā izmantotajā frāzē tiek lietots nominatīvā, taču latviešu valodā tas izklausītos neveikli.

Un tad piepeši tu vienkārši materializējies aiz stūra un burkšķi, ka **pišam dirst**.

Ja sitten sä vaan yhtäkkiä materialisoidut siitä kulman takaa ja jupiset että painutaan vittuun.

Origināltekstā izmantots vulgārisms, kura tipiskā nozīme latviešu valodā visprecīzāk būtu tulkojama, izmantojot vienkāršrunas vārdu “atšujies” (proti, “liec mani mierā”). Tomēr šajā kontekstā frāze lietota ar citu nozīmi un tulkotāja izmantojusi vulgārismu, kas precīzi atbilst oriģināltekstā izteiktajam. Literārajā valodā šim vārdu savienojumam atbilstu frāze “ejam prom”, kas ir mazāk ekspresīva.

...Pēteris atbildēja, ka pilnīgā **dirsā**, un Laura, kazi, savuprāt mazliet piedienīgāk, ka pilnīgā **pakalā**...

...Pasi vastasi että päin vittua ja Laura kai mielestään vähän säällisemmin että päin persettä...

“Dirsā” un “pakaļā” ir latviešu vienkāršrunā izplatīti vulgārismi. Šajā gadījumā viens no tiem aizstāj oriģināltekstā izmantoto vārdu “peža”, bet otrs ir tulkojums (somu valodas vārds *perse* nozīmē “dibens”)

Caurām dienām tajā logā pārojas, **jājas un jājas...**

*Ne vaan kaiket päivät parittelee siinä ikkunassa, **pökkii ja pökkii...***

Gan tulkojumā, gan oriģināltekstā lietots vulgārisms ar nozīmi “nodarboties ar seksu”.

Vajadzētu tik **pamīzt...**

Tarttis päästä kuselee...

Arī šajā gadījumā oriģināltekstā un tulkojumā izmantots vulgārisms ar vienādu nozīmi.

Ar mani tūlīt būs riktīgā riktīgā riktīgā **pakaļā...**

*Ma alan olla nyt todella todella todella **lopussa...***

Šajā piemērā vulgārisms lietots tikai latviešu valodas tulkojumā. Somu valodā lietots vārds “beigas”, līdz ar to piemērots būtu arī tulkojums “ar mani tūlīt būs beigas” vai “man tūlīt būs beigas klāt”.

8.3.2. Stilistiskie vulgārismi

Atšķirībā no leksiskajiem vulgārismiem, kuru nosauktie priekšmeti ir nepieņemami un rupji, stilistiskie vulgārismi ir “tādu reāliju nosaukumi, kas pašas par sevi neizsaka nekā nepieklājīga vai rupja,” taču to “emocionāli ekspresīvā informācija izsaka lietotāja necieņu.” (Rozenbergs, 175)

J. Rozenbergs stilistiskos vulgārismus iedala četrās kategorijās:

1. dzīvnieku nosaukumi, ja tie lietoti, lai apsaukātu kādu personu;
2. dzīvnieku daļu nosaukumi, ja tie attiecināti uz cilvēku;

3. priekšmetu un to daļu nosaukumi, ja tajos nodēvē cilvēku;
4. būtņu nosaukumi, kas nicinoši raksturo apvainoto personu. (Rozenbergs, 175)

Kā redzams, stilistiskie vulgārismi, ja tos lietotu citā kontekstā, būtu pieņemami vārdi, taču, attiecināti uz cilvēku, tie iegūst vulgārisma statusu. Šajā darbā jau minētajām kategorijām pievienoti ar elles tematiku saistītie vārdi un vārdu savienojumi, jo arī tie kļūst rupji tikai tad, ja izmantoti kā izsaukmes vārdi vai attiecināti uz kādu personu. Piemēram, latviešu tautas pasakās daudz stāstīts par velniem un elli, un šādā kontekstā tie noteikti nav uzskatāmi par vulgārismiem, savukārt, ja kāds cilvēks tiek nosaukts par “elles izdzimumu”, tas nepārprotami ir vulgārisms.

Dzīvnieku nosaukumi kā vulgārismi tulkojumā lietoti reti. Izmantotie ir tipiski un bieži sastopami, piemēram:

...bārdains bezmaz simt trīsdesmit kilogramu **kuilis** ādas vestē...

...*partainen osapuulleen satakolmenymmentäkiloinen **karju** nahkaliivissä...*

Orīgināltekstā izmantotais vārds nav dzīvnieka nosaukums, bet gan sarunvalodas vārds ar nozīmi “augumā liels vīrietis” (SPKS), un parasti tieši šādā nozīmē latviešu sarunvalodā tiek lietots tulkojumā izmantotais vārds.

Nedaudz vairāk ir dzīvnieku daļu nosaukumu, arī tie ir tipiskākie no latviešu vienkāršrunā lietotajiem:

...atslēgas pazudušas un dabūts pa **purnu**...

...*avaimet on hukassa ja **turpaan** on myös tullut...*

Turi žaunas, – Henninens sacīja.

Turpa kiinni, *Henninen sanoi.*

Orīgināltekstā abos gadījumos lietots somu sarunvalodas vārds *turpa*, kas somu sarunvalodā nozīmē “seja”. Pirmajā piemērā tulkotāja tam piemeklējusi ekvivalentu latviešu vienkāršrunā, bet otrajā izmantota frāze, kas ar konkrēto nozīmi (“aizvērt muti”) tiek nereti lietota latviešu vienkāršrunā.

Priekšmetu nosaukumi, kas būtu izmantoti kā stilistiskie vulgārismi, darbā nav atrasti, toties vairākkārt izmantoti būtņu nosaukumi, lai paustu negatīvu attieksmi pret cilvēku:

Riktīgais **mauglis**, – sacīja Speķists.

Ihme kossiivi, Lih sanoi.

Es neesmu gluži tāds **mūlāps**.

Mä en ole ihan niin moukka.

Pirmajā gadījumā ir pārtulkots oriģināltekstā izmantotais vārds, bet otrajā izvēlēts bieži lietots vienkāršrunas vārds – oriģināltekstā ir somu sarunvalodas vārds ar nozīmi “barbars”.

Visvairāk tulkojumā ir ar elles tematiku saistīto stilistisko vulgārismu. Divos gadījumos tie izmantoti, ja oriģināltekstā lietots vājš lamuvārds bez konkrētas nozīmes:

Jupis rāvis! – Mājulainens novaidējās...

Samperi! Kotilainen ähkäisi...

Sasper jods, – Maršals sacīja.

Samperi, Marslakka sanoi.

Pārējos gadījumos izmantoti oriģinālteksta stilistisko vulgārismu tulkojumi:

Nu, uz veikalu, **ellē ratā**...

No kauppaan helvetti...

Ej tu ellē nost, kāds sajukums.

Helvetti että on sekapäinen olo.

...ja ne uz ko citu, tad, **velns parāvis**, beidzot vismaz uz tiem kauliņiem...

...jos nyt ei muuta niin vaikka paha periköön vihdoin sitä noppaa.

...tam jūs laikam neticēsiet, **lai dievs nogrābstās**.

...tätä te ette kyllä usko, voi jumalauta.

Taisnība gan. **Pie velna.**

Totta se on. Saatana.

...šis ņēmās kliegt, sak, nepametiet, **sātani** tādi...

...se sitten rupesi huutamaan että älkää *saatana* jättäkö...

8.4. Žargonismi

Kā savā darbā raksta J. Rozenbergs, žargonismi ir zemākais līmenis vienkāršrunas leksikā (Rozenbergs, 176). Tie sākotnēji veidojušies kā mākslīgi radīti vārdi, “sazināšanās sistēma, piemēram, senatnē tirgotājiem, arī zagļiem, krāpniekiem, lai pārējie nevarētu saprast runāto” (Rozenbergs, 176). “Alus tarbas romānā” žargonismu nav tik daudz kā pārējo vienkāršrunas leksikas apakšpozīciju, tomēr tie ir sastopami.

...šis **nomaitājies**.

...se äijä *oli ottanu itsensä hengiltä*.

Nomaitājies – izdarījis pašnāvību. Šis vārds atrodas uz robežas starp žargonismu un vienkāršrunas vārdu, kā liela daļa turpmākajos piemēros aplūkoto žargonismu, jo tie nereti izsaka negatīvu vērtējumu pret apzīmēto parādību. Oriģināltekstā lietota sarunvalodas frāze, kuras burtisks tulkojums būtu “paņemt sevi no [prom] elpas”.

Piesvied divus **ļulķus**, – tas sacīja...

Heitä kaks röökii, se sanoi.

Ar vārdu “ļulķis” šajā gadījumā aizstāts vārds “cigarete”, taču atkarībā no konteksta tam var būt arī citas nozīmes. Šis vārds izsaka negatīvāku vērtējumu nekā, piemēra, “cīga” vai “smēķis”, kam arī ir tā pati nozīme. Oriģināltekstā izmantotais *rööki* ir somu sarunvalodā bieži sastopams vārds.

Tās laikam aizveduši tie **menti**...

Ne oli kai kytät vieny ne...

Tie **kruķi** savāca manus aliņus...

Ne kytjät vei mun kaljat...

Abi žargonismi, gan “ments”, gan “kruķis”, apzīmē policistu. Oriģināltekstā abos gadījumos izmantots viens somu sarunvalodas vārds ar tādu pašu nozīmi kā tulkojumā izmantotajiem žargonismiem.

...trīsdesmitgadīgs zirgastains **narkašs** vai alkoholiķis...

...*kolmekymppinen poninhäntäpäinen **nisti** tai alkoholisti...*

Narkašs ir vienkāršrunā bieži lietots žargonisms ar nozīmi “narkomāns”. Arī oriģināltekstā šajā gadījumā izmantots sarunvalodas vārds ar tādu pašu nozīmi.

...pelnu trauka amatpienākumus veicošā puķpodā gruzdēja kāds **benčiks**...

...*tuhkakupin virkaa toimittavassa kukkaruukussa kyti joku **tumppi**...*

Arī vārds “benčiks” vienkāršrunā tiek bieži lietots un nozīmē “izsmēķis”. Somu sarunvalodas vārdam “*tumppi*” tā ir viena no nozīmēm.

Nākamajos divos piemēros ir tipisks žargona vārds, kam pamata nozīme ir “cietumnieku transporta mašīna” (LVŽV), bet romānā tas lietots ar nozīmi “policijas mašīna”. Parasti lietots tieši vārdu salikums “melnā berta”, taču tulkojumā lietots arī vārds “berta” bez apzīmētāja, tādējādi kļūstot par tiešu oriģināla tulkojumu, kur vienā gadījumā lietots vārds “*maiija*”, bet otrā – “*mustamaiija*”. Abi vārdi somu sarunvalodā apzīmē policijas automašīnu.

Pie luksofora stāvēja **berta**...

*Liikennevaloissa seisoi **maiija**...*

...nez no kurienes pie ietves piepeši sānslīdēja raizīga izskata un izklauses
melnā berta...

...*jostain siihen jalkakäytävälle liirasi yhtäkkiä hätäiseltä näyttävä ja
kuulostava **mustamaiija**...*

... ja šamā ar to savu **zaļbarību** ir iekļuvusi komats piem punkts komats kaut
kādas nepatikšanās...

...*jos se on joutunu esim piste johonkin hankaluuksiin niiden **rehujensa**
kanssa...*

Romānā ar vārdu “zaļbarība” apzīmēta marihuāna, tas ir galveno varoņu lietots žargonisms, kuram ārpus konteksta zustu šī nozīme. Arī somu sarunvalodas vārda “*rehu*” pamatnozīme ir “dārzeni, salāti”.

8.5. Okazionālā vienkāršruna

Okazionālismi ir autora radīti vārdi, kas visbiežāk saglabā savu vienreizīgumu un nekļūst par plašāk lietotiem jaunvārdiem, jo tie nav sabiedrības lietošanas pieredzē un ārpus konteksta nereti zaudē savu jēgu (Laua 1981, 93; Saukāne 2008, 233). Dažādas var būt to rašanās motivācijas. Tie padara tekstu oriģinālāku, kā arī palīdz precīzāk izteikt domu vai apzīmēt jaunu parādību (Laua 1981, 185; Saukāne 2008, 234). Konkrētu okazionālismu iedalījumu pēc to funkcionalitātes piedāvā O. Bušs rakstā “Okazionālie jaunvārdi mūsdienu publicistikas tekstos funkcionālā skatījumā”:

1. Salikteņi, kas aizstāj vārdkopu. Šeit jāpiemin arī A. Lepāsmaa rakstfītais, ka, salīdzinot ar citām valodām, somu valodā dažādi atvasinājumi tiek lietoti īpaši daudz. Tas padara valodu ekonomisku un palīdz vienā vārdā ietvert plašu informāciju. Tas ir viens no aspektiem, kas apgrūtina tulkošanu, jo bieži mērķa valodā nav atbilstoša vārda un tulkotājam vai nu jāizmanto aprakstoša frāze vai jācenšas radīt atbilstošu okazionālismu arī savā valodā (Lepāsmaa 1996, 14);
2. Vārdi, kas nosauc parādību, kas līdz šim nav apzīmēta. Pie šī punkta der arī iepriekšējais skaidrojums. Arī, piemēram, attīstoties tehnoloģijām, rodas vajadzība radīt okazionālistus vai jaunvārdus ar cerību, ka tie iekļausies sabiedrības aktīvajā vārdu krājumā. Tā, piemēram, no angļu valodas vārda *smartphone* ir darināts latviešu valodas vārds “viedtālrunis”. Interesanti, ka somu valodā daudz aktīvāk arī sarunvalodā tiek iekļauti šādi vārdi. Piemēram, sociālā interneta vietne *facebook* latviešu jauniešu slengā tiek dēvēta par “feisbuku” vai “feisīti”, taču somu valodā tiek lietots arī vārds *naamakirja*, kas ir tiešs *facebook* tulkojums somu valodā – “sejasgrāmata.”;
3. Okazionālismi, kas lietoti, lai atsvaidzinātu izteiksmi. Šāds paņēmiens tiek plaši lietots gan daiļliteratūrā, gan publicistikā, gan arī sarunvalodā. Presē bieži parādās informācija par dažādiem vairāk vai mazāk veiksmīgiem jaunvārdiem. Arī neveiksmīgākos no tiem sabiedrība iekļauj savā leksikā, lai arī parasti ar ironijas vai humora intonāciju. Arī ikdienas komunikācijā rodas jauni

- okazionālismi, kas vēlāk, iespējams, tiek kādas konkrētas grupas vai sabiedrības slāņa līmenī pārņemti un iekļauti saziņā;
4. Vārdi, kas pauž autora vēlmi būt oriģinālam. Šis un nākamais punkts paskaidro arī iepriekšējo, tikai šajā gadījumā vairāk uzsvērta tiek nevis vēlme radīt tekstu, kas aizrautu lasītāju, bet autoram pašam izrādīt savu prasmi spēlēties ar valodu, reizēm nonākot līdz pārspīlējumiem;
  5. Vārdi, kurus veidojot, autors rada pārspīlētas oriģinalitātes iespaidu;
  6. Jaunradīti vārdi, kas imitē sarunvalodas intonāciju. Sarunvalodai atbilst savs īpašs, brīvs valodas stils, kurā iekļauti slāņi un formas, kas neatbilstu, piemēram, lietišķās valodas normām. Publicisti ar sarunvalodas atveidošanu bieži spēlējas, radot vārdus, kas savā izteiksmē ir brīvi un it kā atdarina sarunvalodu;
  7. Vārdi, kas radīti, lai izteiktu pozitīvu vērtējumu. Šie un nākamie okazionālismi izceļas ar savu emocionālo ekspresivitāti un tajos ietvertu emocionālo informāciju. Visbiežāk tomēr tiek veidoti ironiskie vai negatīvie okazionālismi;
  8. Humoristiski okazionālismi;
  9. Ironiski okazionālismi bez stingra nosodījuma;
  10. Nosodoši okazionālismi. (Bušs 1998, 39–41)

Lai arī šajā gadījumā analizēti tieši publicistikā atrodamie okazionālismi, šāds dalījums atbilst arī citiem žanriem. Okazionālismu lietojums literatūrā liecina gan par autora oriģinalitāti, gan vēlmi precīzāk izteikties. Lielākā daļa “Alus tarbas romānā” atrodamo okazionālo vārdu vienlaikus atbilst vairākiem O. Buša sniegtajiem apakšpunktiem – tajā ietilpstošie vārdi var būt reizē salikteņi, kas aizstāj vārdkopu, vārdi, kas atsvaidzina izteiksmi un parāda autora vēlmi būt oriģinālam, nosodoši vārdi, un tie neapšaubāmi imitē sarunvalodas, šajā gadījumā neliterārās sarunvalodas, intonāciju. Šī iemesla dēļ arī okazionālismi tiks šķiroti J. Rozenberga piedāvātajās vienkāršrunas apakšpozīcijās.

8.5.1. Okazionālie barbarismi

Šajā apakšnodaļā aplūkoti tie tipiskākie “Alus tarbas romānā” atrodami okazionālismi, kas atvasināti no barbarismiem. Lielākoties tie ir dažādi salikteņi, taču sastopami arī atvasinājumi ar piedēkļiem.

Es tagad iešu patramdīt to **ķēķistu**.

Mä meen nyt häiritselemään sitä keittiöläistä.

Šajā gadījumā personas okazionālais nosaukums darināts no vārda “ķēķis”, kas ir no viduslejasvācu vārda *köke* aizgūts barbarisms ar nozīmi “virtuve” (LVSV). Vārda darināšanai izmantots piedēklis -ist-, kas, kā rakstā “Preses tekstos lietotie personu okazionālie nosaukumi derivatīvi semantiskā aspektā” min Irita Saukāne, ir par produktīvu atzīstams piedēklis, kas tiek pievienots pārsvarā aizgūtu vārdu saknei vai celmam un ar kuru tiek veidoti darītājevārdi vai okazionāli personu nosaukumi (Saukāne, 238).

...tūlīt šie abi nāk lejā, **kaimiņpapa** ar muguru pa priekšu...

...*kohta ne tulevat molemmat alas, naapurin pappa selkä edellä...*

Tulkojumā atšķirībā no oriģinālteksta izmantots saliktenis, kura viena no daļām, “papa”, ir aizgūvums no krievu valodas vārda *nana* ar nozīmi “tēvs”. Šajā kontekstā vārdam gan ir cita nozīme, proti, “vecs vīrs”. Arī oriģināltekstā lietotais vārds “pappa” ir aizgūvums, taču no zviedru valodas vārda *pappa*, kas nozīmē “tētis”. Somu sarunvalodā tas tiek lietots ar nozīmi “vectēvs” vai “vecs vīrietis” (SPKS).

...nez kā ņēmās klibzierēt viss **riktīgesošais**...

...*kaikki tosiolvainen rupesi jotenkin klenkkaamaan...*

Tulkojumā lietots saliktenis, kura viena no daļām ir no vācu valodas vārda *richtig* aizgūts barbarisms ar nozīmi “kārtīgs, pareizs”, arī “īsts, neviltots” (LVSV). Oriģināltekstā izveidots okazionāls saliktenis, kura abas daļas ir literāri vārdi.

...itin kā **rikotājboss** vēlētos dalībniekiem izraisīt kādu tur saindēšanos ar simboliku.

...*niin kuin joku taho olisi halunnut aiheuttaa osanottajille jonkinlaisen symboliikkamytyksen.*

Lai arī oriģināltekstā lietots somu literārās valodas vārds ar nozīmi “aspekts”, arī “virziens, aprindas”, tulkotāja izvēlējusies veidot salikteni, kas labi iekļaujas kontekstā. Tā otrā daļa ir barbarisms, kas aizgūts no angļu valodas vārda *boss* ar nozīmi “priekšnieks”.

8.5.2. Okazionālie vienkāršrunas vārdi

Visi tulkojumā atrodamie okazionālie vienkāršrunas vārdi ir salikteni, kas lietoti ar negatīvu attieksmi pret kādu personu vai parādību. Daži veidoti no neitrāliem vārdiem un vienkāršrunas vārda nozīmi iegūst tikai kontekstā, bet citi darināti no vārdiem, kas paši par sevi ir vienkāršrunas vārdi.

...krāmu bodes un **pārpalikumapģērbu** tirgotavas priekšā...

...*krääsäkaupan ja jäännösvaatemymälän eteen...*

Šajā gadījumā darināts saliktenis, kura daļas atsevišķi ir literāri vārdi – pārpalikumi un apģērbs. Tomēr izveidotais saliktenis pauž negatīvu attieksmi atšķirībā no tā ekvivalenta latviešu literārajā valodā, proti, lietoti apģērbi. Arī oriģināltekstā lietots saliktenis, kura daļas atbilst latviešu valodas tulkojumam.

Tad šie ņēmās smiet kokainus ilgtermiņa **zirgsmieklus**...

Sitten ne rupesivat nauramaan puisevaa pitkäkestoista röhönaurua...

Šis vārds ir uz robežas starp okazionālu vienkāršrunas vārdu un okazionālu stilistisko vulgārismu, jo tajā ietverts dzīvnieka nosaukums, kas attiecināts uz cilvēku. Oriģināltekstā izmantots literārs vārds, taču tā ekspresija un nozīme ir līdzīga kā tulkojumā izmantotajam okazionālismam.

Tāda, zinies, visai **paģirzila** runāšana.

Niinku aika tolleen krapulansinistä puhetta.

Šajā gadījumā veidots okazionālisms, kas ir tieši tulkots oriģināltekstā izmantotais saliktenis.

Tāpat arī nākamajos piemēros latviešu valodā veidotie okazionālismi ir tieši somu tekstā izmantoto salikteņu tulkojumi. Attiecīgie salikteni ir okazionālismi arī oriģināltekstā:

Henninens piesoļoja pie lūkas un sāka bīdīt trulus **agrpāļajociņus**.

*Henninen marssi luukulle ja alkoi toimittaa jotain **aamuhumalaista** puujalkavitsiä.*

*...nez kādi **histēriķvecāku** uzštancēti pretslīdņi...*

*...jotkin **hysteerikkovanhempien** stanssaamat liukuesteet...*

*Varbūt tu esi kaut kāds **tuviniekatkarīgais**...*

*Ehkä sä oot joku **läheisriippuvainen**...*

Nākamie piemēri, savukārt, ir salikteņi, kas veidoti no vārdiem vai frāzēm, kas paši par sevi ietilpst vienkāršrunas leksikā:

*...ko tie **dēlilaidēji** tur īsti riktējas...*

*...mitä ne **tunarit** siellä oikeen on säätämässä...*

“Salaist dēlī” ir tipisks latviešu vienkāršrunas izteiciens ar nozīmi “sajaukt, sabojāt”. Šeit no tā ir izveidots saliktenis un darītājevārds. Oriģināltekstā izmantots somu literārās valodas vārds *tunari*, kas nozīmē “nemākulis, neprašā”.

*Nē, piemēram, kāds **iemetējkolēga**.*

*Eiku joku **ryyppytoveri** vaikka.*

Viena no salikteņa daļām ir vārds “iemest”, kas latviešu vienkāršrunā nozīmē “iedzert”. Vārds *ryyppy*, kas ir oriģināltekstā veidotā salikteņa daļa, ir somu sarunvalodas vārds ar nozīmi “dzēriens” (SPKS), līdz ar to tulkojumā veidotais okazionālisms uzskatāms par tiešu tulkojumu.

*Vai tu, Henninen, starp citu, atceries to kaimiņu no **ūdensezerpākiem**?*

*Muistatsä Henninen muuten sen naapurin sieltä **vesijärvilandelta**?*

Atšķirībā no lielākās daļas citu tulkojumā atrodamo okazionālo salikteņu, šis veidots no trīs vārdiem. Tajā izmantotais vārds “pāķi” ir vienkāršrunas vārds, kas nozīmē “lauki”, tas pauž izteikti negatīvu attieksmi.

*...vīrs ar savu **bābriteni** lielā nokalna ātrumā žvīgodams iebrauca krustojumā...*

*...mies ajoi **mummopyörinensä** kovalla mäktivauhdilla ja kohinalla
risteyksessä...*

Saliktenis “bābritenis” lietots vārdu savienojuma “sieviešu ritenis” vietā. Šajā gadījumā lietots vienkāršrunas vārds “bāba”, lai arī oriģināltekstā atbilstošajā saliktenī lietots somu literārās valodas vārds “mummo”, kas nozīmē “vecmamma, veca kundze”.

8.5.3. Okazionālie vulgārismi

Okazionālo vulgārismu tulkojumā ir ļoti daudz, taču lielākoties izmantoti vieni un tie paši vārdi, no kuriem veidoti dažādi atvasinājumi. Visi okazionālie vulgārismi ir darināti no semantiskajiem, nevis leksiskajiem vulgārismiem.

Takš Henninens, **pežmalas** saime, ko tu vari visu uzņemt uz sevi!

*Eiku Henninen, **vittulan** väki, sä otat kaiken itteesi.*

...par to man ir riktīgi **pežonīgi** kauns...

*...tää siis hävettää mua aivan **vitusti**...*

Abos piemēros gan oriģināltekstā, gan tulkojumā redzami okazionālismi, kas darināti no vārda “peža” (somiski *vittu*). Pirmajā no tā izveidots vietas nosaukums. Pie tam, tulkotāja radījusi vārdu spēli ar vārdu “mežmala”. Otrajā radīts apstākļa vārds. Abos gadījumos tulkotie vārdi atbilst oriģināltekstam gan pēc nozīmes, gan arī piederības vulgārismiem.

Nākamajos piemēros minētie okazionālie vulgārismi ir salikteņi, kuros viens vai vairāki komponenti ir vulgārismi.

...iedams atlaida kaut kādu **kūšpimpja** jociņu...

*...veisteli jotain **tuppimulkku**kaskua mennessään...*

Tulkojumā abas salikteņa daļas ir vulgārismi, kamēr oriģināltekstā tikai viena. Tomēr nozīmes tiem ir līdzvērtīgas. Somu literārās valodas vārda *tuppi* viena no nozīmēm ir “maksts”, tulkojumā tā vietā lietots vārds “kūsis”, kas ir uz robežas starp vienkāršrunas vārdu

un vulgārismu. Otrs vārds, somu valodā “mulkku” un latviešu valodā “pimpis”, abās valodās ir vienāds un pieder pie vulgārismiem.

Vai būtībā, ja vēlamies būt precīzi, **šitpohujvelnsrāvispežā**.

*Tai siis itse asiassa jos tarkkoja ollaan niin voi **helvetin vitun saatanan perkele**.*

Šajā gadījumā oriģināltekstā piedāvāts visu somu populārāko lamuvārdu apkopojums. Tulkotāja izvēlējusies veidot salikteni, kurā izmantotie vārdi nav tiešs oriģinālteksta tulkojums. Piedevām lietots arī barbarismi “šit”, kas ir angļu valodas vārda “*shit*” fonētisks atdarinājums, un pohuj, kas, savukārt, ir aizguvums no krievu valodas vulgārisma *noxyž*.

Nav jau tā, ka šis būtu kaut kā īpaši **dirsorientēts** cilvēks...

*Ei se sitä ole että nyt olisi jotenki erityisen **perseorientoitunu** ihminen...*

Okazionālisms “dirsorientēts” ir tiešs oriģināltekstā lietotā okazionālā vulgārisma “*perseorientoitunu*” tulkojums.

Pie **pipeļpežas** elles eņģeļiem...

*Voi **vitun perkeleen** helvetin enkelit...*

Šajā gadījumā tulkotāja izvēlējusies darināt salikteni, lai gan oriģināltekstā lietoti divi atsevišķi vārdi. Vārds “peža” atbilst izmantotajam somu valodas vulgārismam “*vittu*”, taču somu valodas vārda “*perkele*” (“velns”) vietā tulkojumā izvēlēts vulgārisms “pipele”.

8.5.4. Okazionālie žargonismi

Okazionālo žargonismu tāpat kā semantisko barbarismu tulkojumā ir ļoti maz un tos ir grūti nošķirt no okazionālajiem vienkāršrunas vārdiem. Ir tikai viens apzīmējums, kuru nešaubīgi var iekļaut šajā kategorijā:

Ir parastais **pamatjacikis** [...] Tad ir **dzimtcilvēku jacikis** un **naciķu jacikis**...

*On tavallinen **perusjatsi**[...]Sitten on **maaorjien jatsi** ja **natsijatsi**...*

Vārdus un vārdu salikumus “pamatjaciķis”, “dzimtcilvēku jaciķis” un “naciķu jaciķis”, kas ir tieši oriģināltekstā izmantoto vārdu tulkojumi, lieto galvenie varoņi, lai apzīmētu kauliņu spēli un tās dažādos variantus. Tie ir saprotami tikai viņiem un cilvēki no malas tos bez paskaidrojuma nevar uztvert.

REZULTĀTI

Darba gaitā aplūkota teorētiskā literatūra par valodas leksiski stilistiskajiem slāņiem, valodas kultūru, tulkošanas problēmām un okazionālismiem. Izmantojot šo literatūru, analizēta romāna neliterārā sarunvaloda jeb vienkāršrunas leksika. Darbā pievērsta uzmanība tam, kā somu kultūra ienāk Latvijā, sniegts ieskats arī somu mūsdienu literatūras tendencēs. Rakstot par šiem jautājumiem, izmantota studiju gados iegūtā pieredze un zināšanas.

Literārā sarunvaloda darbā nav aplūkota, jo uzsvars likts uz neliterāro valodas slāņu izmantojumu romāna tulkojumā. No visiem romānā atrodamajiem vienkāršrunas leksikas vārdiem sīkāk analizēti tie, kas izvēlēti kā katras grupas tipiskākie. Vārdi, kas nav analizēti un salīdzināti ar oriģinālā izmantotajiem, pievienoti darba pielikumā alfabēta secībā, ir norādīta to piederība vienkāršrunas leksikas apakšgrupām.

Analizējot lasītāju viedokļus par romānu, izvēlēti internetā pieejamie resursi, jo tajos pieejamas ne tikai kritiķu recenzijas, bet arī citu lasītāju komentāri un atsauksmes.

Šis bakalaura darbs Latvijā ir pirmais, kurā pētīta vienkāršrunas leksika “Alus tarbas romānā”. Tā kā romāns ir no valodas viedokļa sarežģīts un stilistiski smagnējs, šis pētījums ir labs pamats, lai turpinātu analizēt romānā izmantoto leksiku un teksta veidojumu, arī fonētisko organizāciju un morfostilistikās un sintakses figūras.

Ievadā sniegtie darba uzdevumi ir izpildīti, pētījumā sniegts ieskats somu mūsdienu literatūras aktuālajās tēmās, arī somu kultūras parādībās, kas atspoguļojas romānā. Tāpat gūts priekšstats par to, kā lasītāji uztver romānu, kurā nav sižeta attīstības un tā aizstāta ar valodas stilistisku sablīvējumu.

Pētījuma gaitā sistematizēta romānā izmantotā vienkāršrunas leksika, arī okazionālismi, kas tajā iekļaujas, un aplūktas vienkāršrunas leksikas atšķirīgās iezīmes Latvijā un Somijā, kā rezultātā, nonākts pie secinājuma, ka vienkāršruna var valodu arī bagātināt, ne tikai noplicināt, ja tiek lietoti mantoti vārdi, nevis barbarismi. Līdz ar to izvirzītais darba mērķis ir sasniegts, romāna tulkojumā lietotā vienkāršrunas leksika ir sistematizēta un noskaidrota vienkāršrunas vieta gan somu, gan latviešu valodā.

TĒZES

1. M. Rimminena "Alus tarbas romānā" aplūkotas tādas somu literatūrā aktuālas tēmas kā cilvēka iekšējā pasaule, attiecības ar apkārtējiem, vēlme atteikties no sabiedrības pieņēmumiem par to, kā būtu jādzīvo pareizi.
2. "Alus tarbas romānā" atklājas tādas somu mentalitātei raksturīgas parādības kā iekšējo monologu risināšana, nosvērtība, robežu novilkšana komunikācijā ar apkārtējiem, nesteidzība un darbīgums, kas atklājas gan galveno varoņu darbībā, gan apkārtējo attieksmē pret viņiem.
3. Romāna notikumu attīstība ir minimāla, to autors kompensē ar bagātīgu valodas lietojumu, atstājot sižetu otrajā plānā.
4. Romānā gan izmantoti dažādi emocionāli ekspresīvie stili, kā svinīgais, sirsnīgais un humoristiskais stils, gan aptverti vairāki leksiski stilistiskie slāņi, sākot ar izkoptu literāro valodu un beidzot ar vienkāršrunu.
5. Somu un latviešu lasītāji romānu vērtē līdzīgi, lielākā daļa atzīst tā kvalitāti un valodas bagātību. Tikai daži lasītāji uzskata, ka romānā aprakstītā vide un izmantotā leksika nav pieņemama.
6. Tulkošana ir svarīgs process, kas veicina avota teksta kultūras izplatību un izpratni.
7. Lai tulkojums būtu pilnvērtīgs, labi jāorientējas gan avota, gan mērķa kultūrā un valodā. Tas palīdz precīzi atveidot nacionālo kolorītu, kā arī autora stilu un domu, vienlaikus pielāgojot tekstu mērķa kultūrai, lai lasītājs to spētu pēc iespējas pilnvērtīgāk uztvert.
8. Vienkāršrunas statuss somu valodā un latviešu valodā ir atšķirīgs. Somu valodā vienkāršruna ietilpst sarunvalodā un tiek lietota gan ikdienas komunikācijā, gan plašsaziņu līdzekļos. Latviešu valodā vienkāršruna uzskatāma par negatīvu parādību, kas noplicina valodu.
9. Somu literatūra latviešu valodā tiek daudz tulkota. Visaktīvāk ar somu literatūras tulkošanu nodarbojas Maima Grīnberga, kas visbiežāk izvēlas darbus ar augstu valodas sarežģītības pakāpi.
10. Romāna tulkojumā aptvertas visas vienkāršrunas leksikas apakšgrupas. Visvairāk ir vulgārismu un leksisko barbarismu, bet vismazāk – semantisko barbarismu.
11. Lielākā daļa tulkojumā izmantoto barbarismu aizgūti no krievu valodas, daudz ir arī aizguvumu no vācu un angļu valodas. Atrasts viens aizguvums no lietuviešu valodas.
13. Kvantitatīvi romānā visvairāk ir okazionālo vulgārismu, taču lielākoties atkārtojas daži izveidotie, tāpēc, aplūkojot piemērus, var secināt ka no dažādības viedokļa visvairāk ir okazionālo vienkāršrunas vārdu. Vismazāk romānā ir okazionālo barbarismu.

14. Tulkojot vienkāršrunas leksiku, izmantots vairāk barbarismu nekā oriģināltekstā, jo bieži piemeklēti vārdi, kādi attiecīgākā kontekstā tiktu lietoti latviešu vienkāršrunā. Šī tendence nav pozitīva un izanalizējot, piemēram, okazionālos vulgārismus, var secināt, ka arī izmantojot latviešu valodas krājumus, var izveidot ekspresīvi spēcīgus vārdus, ar kuriem aizstāt barbarismus.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

1. TEORĒTISKĀ LITERATŪRA

1. Ältonena S. Valoda, identitāte un atpazīstamība. Veisbergs A. (sast., red.) *Identitāte un atpazīstamība, valoda un tulkojums. Valsts valodas komisijas starptautiskās konferences rakstu krājums*. Rīga: Valsts valodas komisija, 2004, 70–83
2. Baker M. Linguistics & Cultural Studies. Complementary or Competing Paradigms in Translation Studies? *Übersetzungswissenschaft im Umbruch: Festschrift für Wolfram Wilts*. Tübingen: Gunter Narr Verlag Tübingen, 1996, 9–19
3. Berg Maarit, Silfverberg Leena *Kato hei: puhekielen alkeet*, Helsinki: Finn Lectura, 1997
4. Bušs O., Okazionālie jaunvārdi mūsdienu publicistikas tekstos funkcionālā skatījumā *Linguistica lettica* 2, Rīga: Latviešu valodas institūts, 1998, 38.–42. lpp.
5. Bušs O., Ernstsone V. *Latviešu valodas slenga vārdnīca*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2009
6. Ernstsone V., Tidriķe L. *Jauniešu valoda*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006
7. Hall Edward T. *The Silent Language*, New York: Doubleday, 1990
8. Hatim B. *Teaching and Researching Translation*. Harlow, England [etc.]: Longman, 2001
9. Jarva V., Nurmi T. *Oikeeta suomee. Suomen puhekielen sanakirja. Dictionary of Spoken Finnish*. Jyväskylä: Gummerus Kustannus Oy, 2009
10. Kačevska I. (red.) *Dāņu, norvēģu, zviedru un somu īpašvārdu atveide latviešu valodā*. Rīga: Norden AB, 2003
11. Katan D. *Translating Cultures. An Introduction of Translators, Interpreters and Mediators*. Manchester: St. Jerome Publishing, 1999
12. Kettunen L., Vaula M. *Suomen kielioppi sekä Tyyli- ja runo-opin alkeet oppikouluille ja seminaareille*, Porvoo, Helsinki: Werner Söderström osakeyhtiö, 1938
13. Laua Alise *Latviešu leksikoloģija*, Rīga: Zvaigzne 1969
14. Laua Alise *Latviešu leksikoloģija*, Rīga: Zvaigzne 1981

15. Lepäsmä Anna-Liisa, Lieko Anneli, Silfverberg Leena *Miten sanoja johdetaan. Suomen kielen johto-oppia*. Helsinki: Finn Lectura, 1996
16. Mirovics I., Dubaus A. (sast.) *Latviešu valodas žargona vārdnīca*. Rīga: Avots, 2005
17. Paunonen Heikki *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii. Stadin slangin suursanakirja*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 2005
18. Rozenbergs J. *Latviešu valodas stilistika*. Rīga: Zvaigzne, 1995
19. Saukāne I. Preses tekstos lietotie personu okazionālie nosaukumi derivatīvi semantiskā aspektā. Žogla I. (red.) *Latvijas Universitātes Raksti, 741. sējums, Pedagoģija un skolotāju izglītība*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2005
20. Sīlis J. *Tulkotumzinātnes jautājumi: Teorija un prakse*. Ventspils: Ventspils Augstskola, 2009
21. Vandaele J. Humor in translation Gambier Y. (ed.), Van Doorslaer L (ed.) *Handbook of Translation Studies. Volume 1*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2010, 147–152

2. AVOTI

22. Rimminen M. *Pussikalja romaani*. Helsinki: Teos, 2004
23. Rimminens M. *Alus tarbas romāns*. Rīga: Dienas grāmata, 2009
24. Skulte I. *Kallio modelītis Alus tarbas romānā*, Kultūras Forums Nr. 47 (376), 2009

3. INTERNETA RESURSI

25. Cālēna M. *Nopļāpāt un nodzert romānu*
<http://www.diena.lv/lat/izklaide/kd/noplapat-un-nodzert-romanu-2009-10-10-1>
[Skatīts 01.05.2012.]
26. Estonian Literature Centre http://www.estlit.ee/?id=12722&c_tpl=1069&tr=1
[Skatīts 05.05.2012.]
27. Freimane I. *Valodas kultūra teorētiskā skatījumā: Stilistiski izmantojamie valodas līdzekļi* <http://www.vvk.lv/index.php?sadala=154&id=493> [Skatīts 26.05.2012.]
28. gramata24.lv <http://www.gramata24.lv/gramata/1-alus-tarbas-romans> [Skatīts 26.05.2012.]
29. Kirjavinkit: Yli 2000 lukemisen arvoista kirjaa
<http://www.kirjavinkit.fi/arvostelut/pussikaljaromaani/> [Skatīts 26.05.2012.]

30. Kultūra un izklaide – Delfi
<http://kultura.delfi.lv/news/entertainment/book/johanna-sinisalo-pirms-saulrieta-nav-lauts.d?id=4424534> [Skatīts 15.05.2012.]
31. Kustannusosakeyhtiön *Teos* kotisivu
<http://www.teos.fi/fi/kirjat/index.php?sub=2&id=10> [Skatīts 26.05.2012.]
32. Lius E. *Rimminen tekee aikomisesta taidetta*, 2004
http://www.kolumbus.fi/lius/esko/complit/complit_crit.html [Skatīts 26.05.2012.]
33. Lius E. *Seuraava Pysäkki Impivaara: Pussikaljaromaani Seitsemän veljksen kintereillä*, 2005 http://www.kolumbus.fi/lius/esko/complit/complit_crit.html
[Skatīts 26.05.2012.]
34. Majander A. *Pussikalja perusti yhteiskuntaluokan: Yhdenpäivänromaani Kallion löysäläisistä jatkaa komeaa kirjallista linjaa*
<http://www.hs.fi/kirjat/artikkeli/Pussikalja+perusti+yhteiskuntaluokanYhdenpäivänromaaniKallion+löysäläisistä+jatkaakomeaa+kirjallista+linjaa/HS20040904SI1KU01xkd> [Skatīts 26.05.2012.]
35. Ministru Kabinets *Noteikumi par personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā, kā arī to identifikāciju* <http://www.likumi.lv/doc.php?id=85209> [Skatīts 27.05.2012.]
36. Näytelmät netissä <http://www.naytelmat.fi/index.php?view=writer&id=45>
[Skatīts 28.05.2012.]
37. Pettersson J. *Kehämäisiä aatoksia*
<http://periskooppi.blogspot.com/2005/01/kehmisi-aatoksia.html> [Skatīts 26.05.2012.]
38. Porin kaupungin kotisivu
<http://www.pori.fi/material/attachments/hallintokunnat/kirjasto/150vuotta-150kirjaa/60dRwFZn7/Pussikaljaromaani.pdf> [Skatīts 26.05.2012.]
39. Riihivaara K. *Mikko Rimminen - yhden päivän ja yhden yön tarinoita*
<http://www.helsinki.fi/jarj/katharsis/teema/teema404/rimminen.htm> [Skatīts 26.05.2012.]
40. Satori: Kultūras un patstāvīgas domas portāls: *Paneldiskusija “Latviešu valodas nenormatīvās leksikas bagātības”*, 2008
http://www.satori.lv/raksts/2207/Paneldiskusija_‘Latviesu_valodas_nenormativas_leksikas_bogatibas’ [Skatīts 01.05.2012.]

41. Satori: Kultūras un patstāvīgas domas portāls, 2010
http://www.satori.lv/raksts/3321/Maima_Grinberga_sanem_pirmo_Latvijas_un_I_gaunijas_arlietu_ministriju_kopigo_balvu_tulkotajiem [Skatīts 19.05.2012.]
42. Satori: Kultūras un patstāvīgas domas portāls, 2012 <http://satori.lv/raksts/4114>
 [Skatīts 01.05.2012.]
43. Somijas Vēstniecības Rīgā oficiālā mājaslapa
<http://www.finland.lv/public/default.aspx?contentid=189310&nodeid=38433&contentlan=19&culture=lv-LV> [Skatīts 19.05.2012.]
44. Stilton Literary Agency http://www.stilton.se/authors/mikko_rimminen/
 [Skatīts 26.05.2012.]
45. Suomi24: Suomen suurin verkkoyhteisö
<http://keskustelu.suomi24.fi/node/2400383> [Skatīts 26.05.2012.]
46. Suortti U. *Pussikaljaromaanin omaleimainen kieli oli mielenkiintoinen: haaste kääntäjä Lieven Ameelille*, 2008
<http://finlande.nl/Public/default.aspx?contentid=126121&nodeid=35916&contentlan=1&culture=fi-FI> [Skatīts 27.05.2012.]
47. Tontti J. Jotenkin romaani. *Nuori Voima*.Nr. 4-5, 2004
<http://www.jarkkotontti.net/blog/esseita-ja-arvostelua/jotenkin-romaani-nuori-voima-4-52004> [Skatīts 26.05.2012.]
48. Tvnet *Cik maksā mīlestība?* http://www.tvnet.lv/sievietem/dzive/405590-cik_maksa_milestiba [Skatīts 27.05.2012.]
49. Ulkoasiainministeriön kotisivu, *Pussikaljaromaani on enemmän kuin nimi antaa olettaa*
<http://formin.finland.fi/Public/Print.aspx?contentid=126506&nodeid=15154&culture=fi-FI&contentlan=1> [Skatīts 26.05.2012.]
50. Urbanoviča I. *Stilistiski pazeminātā leksika internetā*, 2008
http://www.satori.lv/raksts/2157/Inta_Urbanovica/Stilistiski_pazeminata_leksika_interneta [Skatīts 01.05.2012.]
51. Virtanen L. *Tekis mieli niinku ruveta alkaa*, 2005
<http://www.hs.fi/kirjat/artikkeli/Tekis+mieli++niinku+ruveta+alkaa/HS20051010/SIIKU02qgo> [Skatīts 26.05.2012.]
52. Vrk: Väestökisterikeskus
<http://verkkopalvelu.vrk.fi/Nimipalvelu/default.asp?L=1> [skatīts 01.05.2012.]
53. Wahrman N., Söderlund M. *Urbaani sanakirja. Suomen Suurin Slangisanakirja*. <http://urbanisanakirja.com/> [skatīts 11.05.2011.]

PIELIKUMS

(aiziet ciet) šīberis <i>barb.</i>	bābritenis <i>vienk., okaz.</i>
(amerikāniski tas ir) sou vot <i>barb.</i>	baigais (pagurums) <i>vienk.</i>
(bet šitais kaut kā) iegrieza <i>vienk.</i>	bairītis <i>barb.</i>
(būt) putrā <i>vienk.</i>	baisas (paģiras) <i>vienk.</i>
aber <i>barb.</i>	bananas <i>barb.</i>
agrpālis <i>okaz., vienk.</i>	baterijdzēriens <i>žarg., okaz.</i>
aizpirst <i>vulg.</i>	benčiks <i>žarg.</i>
aizskapēt <i>vienk., žarg.</i>	bendža <i>vienk.</i>
aizslampāt <i>vienk.</i>	beņķis <i>barb.</i>
aizvērt žaunas <i>vulg.</i>	berta <i>žarg.</i>
aizvērties (par cilvēku) <i>vienk.</i>	besis <i>barb.</i>
akurāt <i>vienk.</i>	bikucīt <i>barb.</i>
alfonīgi <i>vienk., žarg.</i>	bimbāt <i>vienk.</i>
aliņš <i>vienk.</i>	bitīt matos <i>vulg.</i>
alkašs <i>vienk.</i>	biznisā <i>vienk., barb.</i>
ambālība <i>vienk.</i>	blāvmuļīgs <i>vienk., okaz.</i>
ambālīgs <i>vienk.</i>	blenzt <i>vienk.</i>
apčolēt <i>vienk., žarg.</i>	blenzt <i>vienk.</i>
apdauzīts (par cilvēku) <i>vienk., vulg.</i>	bļin <i>vulg., barb.</i>
apenes <i>vienk.</i>	bliņa (par picu) <i>barb.</i>
apfunktierēt <i>vienk., žarg.</i>	blisināt <i>vienk.</i>
apgreidots <i>barb.</i>	bode <i>barb.</i>
apžūrēt <i>barb.</i>	boķēt <i>vienk., žarg.</i>
atdot galus <i>vienk.</i>	bomzis <i>barb.</i>
atplīsis (par cilvēku) <i>vienk., žarg.</i>	boss <i>barb.</i>
atpogāt (alus pudeli) <i>žarg.</i>	bračka <i>vienk., žarg.</i>
ātro veči <i>vienk.</i>	briesmīgi (vieglāk) <i>vienk.</i>
atrubīties <i>barb.</i>	briesmoti (daudz) <i>vienk.</i>
atstiept minamos <i>vienk., žarg.</i>	bumbulēt <i>vienk.</i>
bāba <i>vienk.</i>	burbulināt <i>vienk., žarg.</i>
bābiņa <i>vienk.</i>	burlacīgs <i>barb.</i>

būt ķirsī *vienk., žarg.*
 bvakar! *vienk.*
 čakarēt bobi *vienk.*
 čaļi *vienk., barb.*
 čēsmīt *vienk.*
 celt priekšā *vienk.*
 cemme *vienk.*
 cēneris *barb.*
 cepiens *vienk., žarg.*
 četracis *vienk.*
 ciči *barb.*
 cierēt *barb.*
 cīšiņaijātājs *vienk., okaz.*
 čoks *barb., žarg.*
 čupa (par kaku) *vienk.*
 čupā *vienk.*
 čupačups *barb.*
 dabūt pa purnu *vienk.*
 dajebkāds *vienk.*
 dajebkas *vienk.*
 dakteris *barb.*
 dakteronkulis vai daktertante *barb., okaz.*
 daudzais (ūdens) *vienk.*
 dažlābs *vienk., okaz.*
 dēlī laišana *vienk.*
 dēlīlaidēji *vienk.*
 derdzīgais onānists *vulg.*
 dieva zīmes! *vienk.*
 dievdēļnieks *vienk., okaz.*
 dildo *barb.*
 dimba *vienk.*
 dirsā pa kreisi *vulg.*
 dirsa *vulg.*
 dirsināt *vulg.*
 dirsinošs *vienk.*
 dirsorientēts *vulg., okaz.*
 dirst bumbiņas *vulg.*
 dirst *vulg.*
 dotajā stadijā *barb.*
 draņķība *vienk.*
 drapes *barb.*
 drausmekļi *vienk.*
 dritvai *vienk.*
 dritvainazīt *vienk.*
 družkas *barb.*
 dupšnīdēji *vienk., okaz.*
 džāriņa *vienk., žarg.*
 džeks *barb.*
 dzerstīties *vienk.*
 dziļzondējoši *vienk., okaz.*
 džimbulis *vienk., žarg.*
 dzimtcilvēku jaciķis *žarg., okaz.*
 džinsuniformēts *vienk., barb., okaz.*
 ej nu šo zini *vienk.*
 ej tu ellē nost *vulg.*
 ej tu nost *vienk.*
 ellē ratā *vulg.*
 ellīgi *vienk.*
 ērms no cilvēka *vienk.*
 esnezinkuriene *vienk.*
 esnunezin *vienk.*
 fāča *barb.*
 fak *vulg., barb.*
 fakans *vulg., barb.*
 faking *vulg., barb.*
 fakuči *vulg., barb.*
 feini *barb.*
 fenderēt
 fiksi *barb.*
 filiņš *barb.*

fiška *barb.*
 fruktiņš *barb.*
 frukts *barb.*
 funktierēt *vienk.*
 funktieris *vienk.*
 gāginošs *vienk.*
 galīgās pupu mizas *vienk.*
 galīgi (nav) *vienk.*
 gatavie tirlīņi *vienk.*
 ģīmis *vienk.*
 glūniķēt *vienk.*
 glups *barb.*
 gofrētais kondoms *barb.*
 grospaps *barb.*
 hihināt *vienk.*
 histēriķvecāki *vienk.*
 hoķis *vienk.*
 homiķi (kā lamuvārds) *vulg.*
 huiņumuiņu *vulg., barb., okaz.*
 huligāns *barb.*
 humpalas *vienk.*
 ieanalizēt (tev) *vienk.*
 iebonierēt *vienk.*
 iečunčīnāt *vienk.*
 ieigrabināt atpakaļ *vienk.*
 ieķeksēties *vienk.*
 ieķērkties (par cilvēku) *vienk.*
 iekšdaikti (sastāvdaļas) *vienk.*
 iemaukties *vienk.*
 iemetējkolēga *vienk., okaz.*
 ieņukāt *vienk.*
 iepakot (par cilvēku) *vienk.*
 iešauties (prātā) *vienk.*
 ieskāp sevi (par cilvēku) *vienk.*
 iešķelt *vienk.*
 ieštaukāt *barb.*
 iet kā smērēts *vienk.*
 iet pilnīgā dirsā *vulg.*
 iežūrēt *barb.*
 iežvadzināt *vienk.*
 ikurāt *vienk.*
 izfunktierēt *vienk.*
 izfurnīt *vienk., žarg.*
 izķēzīšanās pie šiem *vienk.*
 izkrist dažām skrūvītēm *vienk.*
 izļurcis *vienk.*
 izplosīties *vienk.*
 izsists no sliedēm *vienk.*
 iztrekterēt (izdzert) *žarg.*
 izzīmēties *vienk.*
 izzondēt *vienk.*
 jandāliņš *vienk.*
 jāriņš *vienk.*
 jāties *vulg.*
 jefiņš *vulg.*
 joferīt *vulg., barb.*
 johaidī *vulg.*
 johaidī *vulg.*
 jopcik *vulg., barb.*
 jopcikiņ *vulg., barb.*
 jopciks *vulg., barb.*
 joptvoirazīt *vulg., barb.*
 joptvojmaķ *vulg., barb.*
 jū, labais *vienk.*
 jupis rāvis *vulg.*
 juška *vienk.*
 jūtināties *vienk.*
 kā kulaks uz acs *vienk.*
 ka ne velna rauts *vulg.*
 kā nu lai to izliek *barb.*

kā sviežas? *vienk.*
 kā, ellē *vulg.*
 kabūzis *vienk.*
 kāda velna pēc *vulg.*
 kaimiņpapa *barb.*
 kakains *vienk.*
 kas nu lēcās *vienk.*
 kas par desām *vienk.*
 kas pašam pie velna *vulg.*
 kašķis (strīds) *vienk.*
 kāšotur *vienk.*
 kauč kādi *vienk.*
 kaut kādīgi *vienk.*
 ķēķists *barb., okaz.*
 ķepa (par cilvēka roku) *vienk.*
 ķepot *vienk.*
 ķerra (par automašīnu) *vienk.*
 ķert krenķi *vienk.*
 ķeskāšanās *vienk.*
 ķetna (par cilvēka roku) *vienk.*
 ķeza *vienk.*
 ķīķerēt *barb.*
 ķiķis *vienk.*
 kings *barb.*
 klaberkaste *vienk.*
 klapēt ar ausīm *vienk.*
 klārēt *barb.*
 klimšana *vienk.*
 kliņķis *vienk.*
 klucis (izkārnījums) *vienk.*
 knābis (par seju/degunu) *vienk.*
 knaģi (par roku pirkstiem) *vienk.*
 knariņš *vienk.*
 knauzeris *vienk.*
 ko a? *vienk.*

ķobis *vienk.*
 kolapsīgs *barb.*
 koļķēt *barb.*
 košļene *vienk.*
 kraupāties (vemt) *vienk.*
 kravaža *vienk.*
 kreatūra *barb.*
 krimšana *vienk.*
 kroņa transports (par taksi) *žarg.*
 krosenes *vienk.*
 kruķi (policisti) *žarg.*
 krupmērdeļi *vulg.*
 kuilis *vulg.*
 kūkot (palikt tur kūkojam)
 kūlākais *barb.*
 kūli *barb.*
 kurmējie *vienk., okaz.*
 kurņas (bez liekām kurņām)
 kūšpimpis *vulg., okaz.*
 kūss *vienk.*
 lai dievs nogrābstās *vienk., vulg.*
 laist uz mikām *vienk.*
 laķenes *vienk.*
 lampačot *vienk.*
 leijerēt *barb.*
 leijerīgs *barb.*
 ļembasts *vienk.*
 ļerināt *vienk.*
 lieklaižas *vienk.*
 lieldirsa *vulg.*
 limpene *vienk.*
 loderēt *barb.*
 lopēdiens (par cilvēku ēdienu) *vienk.*
 loriņi *vienk.*
 ļuļķis *vienk., žarg.*

ļuļļināt *vienk.*
 lūzeris *barb.*
 maika *barb.*
 maķperemaķ *vulg., barb.*
 mangošana *vienk.*
 maucība *vulg.*
 mauka *vulg.*
 maukas bērns *vulg.*
 maurot (par cilvēku) *vienk.*
 melnā berta *žarg.*
 ments *žarg.*
 mersīši *vienk.*
 mesjē (būs tik laipni un uzgaidīs) *barb.*
 mežonīgs (paldies) *vienk.*
 midžināt *vienk.*
 misēklis *vienk.*
 misenes *vienk., barb.*
 mīzalmaks *vulg.*
 mīzinājums *vulg., okaz.*
 mīzt *vulg.*
 mobiļņiks *barb.*
 mocis *vienk.*
 mocists *vienk.*
 mocītis *vienk.*
 moraļskis *vienk.*
 motorene *vienk.*
 mugurene *vienk.*
 mukumpusdienas *vienk., žarg., okaz.*
 mūļa (par cilvēku) *vulg.*
 mūlāps (par cilvēku) *vulg.*
 mūlis (par cilvēku) *vulg.*
 muzička *barb.*
 naciķu jaciķis *žarg.*
 naģisti *žarg.*
 narkašklumza *vienk., okaz.*
 narkašs *vienk.*
 nāvīgi *vienk.*
 ne sūdam *vulg.*
 ne takš *vienk.*
 neaiziet (man īsti neaizgāja) *vienk.*
 nekakains *vienk.*
 nekas labs nespīd *vienk.*
 neķert krenķi *vienk., barb.*
 nelauzties *vienk.*
 nelegālene *žarg.*
 nenāk par nāvi *vienk.*
 nepiefiksēja *vienk., barb.*
 nepielekt *vienk.*
 nerunā jēlības *vienk.*
 nigers *barb., vienk.*
 nobirt (par cilvēku) *vienk.*
 nobuldurēt *vienk.*
 nodricelēt *vienk.*
 nokrustīt (nolamāt) *vienk.*
 nolādētais *vulg.*
 nolādēts *vulg.*
 nolāpīta (sekunde) *vulg.*
 nomaitājies *žarg.*
 nomētājusies (nogulējusi) *vienk.*
 nomīzts *vulg.*
 nomūjājies *vienk.*
 nopačkāt *vienk.*
 noparkots *vienk., barb.*
 nopelst *vienk.*
 norāvušies *vienk.*
 nošļaubans *vienk.*
 nosprāgt *vienk.*
 nožmiegt *vienk.*
 ņuka *vienk.*
 ņuņņas *vienk.*

nupatējais *vienk.*
 nuuntads *vienk., okaz.*
 okei *barb.*
 onkulis *barb.*
 pabolīties *vienk.*
 pačāt *barb.*
 pafunktierēt *vienk.*
 paģirzils *vienk., okaz.*
 pakaļa *vulg.*
 pakaļa *vulg.*
 pālis *vien.*
 paltraki *vienk.*
 pamatjaciķis *žarg.*
 pamīzt *vulg.*
 paraut (uz kaut ko) *vienk.*
 parikte *vienk.*
 parpalas *vienk.*
 pārpalikumapģērbi *vienk., okaz.*
 pārzelēt *vienk.*
 pāržvadzināt *vienk.*
 pasliet ģīmi *vienk.*
 paštukot *vienk.*
 patupēt nu uz savas dirsas *vienk.*
 pauti *vienk.*
 pažūrēt *barb.*
 pēcgals *vienk.*
 pekles eņģeļi *vulg.*
 peļu padirseni *vienk., vulg.*
 penči *vienk., žarg.*
 perdeļi *vulg.*
 perst *vienk., vulg., okaz.*
 pežmala *vulg., okaz.*
 pežonīgi *vulg., okaz.*
 pidriķot *vienk.*
 pie joda *vulg.*
 pie kājas *vienk.*
 pie velna! *vulg.*
 pie vienas vietas *vulg.*
 piedirst *vulg.*
 piedošān *vienk.*
 piefiksēt *barb.*
 piegriezties *vienk.*
 pielaist bikses *vienk.*
 pielauzt (pierunāt) *vienk.*
 pielekt *vienk.*
 pielīmējies *vienk.*
 piemauties *vienk.*
 pieštaukāt *vienk.*
 pievicoties *vienk.*
 piķis ar visu zēveli! *vienk., vulg.*
 pilnīgā dirsā *vulg.*
 pilnīgā pakaļā *vulg.*
 pilnīgās šausmas *vienk.*
 pimpis pežā mežā *vulg.*
 pimpji *vulg.*
 pipeļalfonss *vulg., žarg.*
 pipelīgi *vulg.*
 pipeļpežas *vulg.*
 pisiens *vulg.*
 pist bobi *vulg., žarg.*
 pist dirst *vulg.*
 pīzdelīgs *vulg.*
 pizģec *vulg., barb.*
 plančka *vienk.*
 plantācijas (par marihuānu) *barb.*
 pļēgurains *vienk.*
 pļerinošs *vienk.*
 plezna (par cilvēka kāju) *vienk.*
 pļunduru čursmirdīgs *vienk., okaz.*
 pļurkt *vienk.*

pļūtenes *vienk.*
 pohains *barb.*
 pohuj *vulg., barb*
 poliči *vienk., žarg.*
 poličmāja *vienk., žarg.*
 polismeņi *barb.*
 prāts nesas *vienk.*
 prāvošanās *vienk.*
 procesēt *barb.*
 ptu tu nelabais! *vulg.*
 ptu tu velns! *vulg.*
 pufaikains *barb.*
 puiškānvīrelis *vienk.*
 purpatas *vienk.*
 puspālis *vienk.*
 pussprāgusī *vienk.*
 rīkotājboss *barb., okaz.*
 riktēt *barb.*
 riktīgā pakaļā *vulg.*
 riktīgais mauglis *vienk.*
 riktīgesošais *barb.*
 riktīgi aizmaucis *vienk.*
 riktīgi *barb.*
 rītžvinguļains *vienk., okaz.*
 roidas *vienk.*
 rokeri *barb.*
 rokerveči *barb., okaz.*
 rore *barb.*
 sabīdīt (tādu viedokli) *vienk.*
 sabliukšķināt *vienk.*
 sačkojis *barb.*
 sačupoties *vienk.*
 sadirsts *vulg.*
 sadozēt *vienk.*
 sagandēts paskats *vienk.*
 saiet pilnīgā dirsā *vulg.*
 šaikas *barb.*
 sakaifojies *vienk.*
 samačkāts *vienk.*
 šamais *vienk.*
 šamāprāt *vienk.*
 šamējais *vienk.*
 samēmot *vienk.*
 šams *vienk.*
 šance *barb.*
 sasodītā (kauliņu mešana) *vienk.*
 sasodīti *vulg.*
 sasodīts *vulg.*
 sasper jods *vulg.*
 saštaukāt *vienk.*
 sātana pauti *vulg.*
 sātaniski dārgi
 sātans *vulg.*
 sātanu sātans *vulg.*
 šaušalīgs (lērums) *vienk.*
 šausmīgi (interesants) *vienk.*
 savākt (savāca paši sev) *vienk.*
 savākt savu mantību *vienk.*
 sebāk *vienk.*
 šefot *vienk.*
 sensibli *barb.*
 sēžspiedums *vienk.*
 sīki dirsties *vulg.*
 sīkpirdiens *vulg.*
 šimprāt *vienk.*
 širmis *barb.*
 šitāda haltūra *vienk.*
 šitādā šļurā *vienk.*
 šite pat būs *vienk.*
 šiten *vienk.*

šitenais <i>vienk.</i>	sori <i>barb.</i>
šitentā <i>vienk.</i>	spēlēt ar vislielāko iekārienu
šitentādi ķērieni	sperties <i>vienk.</i>
šitentāds <i>vienk.</i>	špicbucīgs <i>vienk.</i>
šitie tipi <i>vienk.</i>	spieģelis <i>barb.</i>
šiverēties <i>vienk.</i>	spiesta lieta <i>vienk.</i>
skabūzis <i>vienk.</i>	spolēt <i>vienk.</i>
skāde <i>vienk.</i>	sprāgoņa <i>vienk.</i>
skanošais <i>vienk., žarg.</i>	spraunums <i>vienk.</i>
skinheds <i>vienk., žarg.</i>	sprukstiņš <i>vienk.</i>
skrobe <i>vienk.</i>	šrubēt <i>barb.</i>
škrobe <i>vienk.</i>	staiptīt kātus (kājas) <i>vienk.</i>
skrobīgi <i>vienk.</i>	štelle <i>barb.</i>
skuizinkāds <i>vulg.</i>	sterva <i>barb.</i>
skuizinkas <i>vulg.</i>	stiept pipeli
skuizinkur <i>vulg.</i>	štrāfe <i>barb.</i>
šķūrēt iekšā <i>vienk.</i>	strēbt <i>vienk.</i>
šķūrēt vaigos <i>vienk.</i>	striktis <i>barb.</i>
slampāt <i>vienk.</i>	stroķi <i>vienk.</i>
slampšus <i>vienk.</i>	struņķis <i>vienk.</i>
slānīt <i>vienk.</i>	študierēt <i>barb.</i>
šļaubenisks	štukot <i>vienk.</i>
slīpēt bruģi <i>vienk.</i>	sūdā <i>vienk.</i>
šļobene <i>vienk.</i>	sūda tantuks <i>vienk.</i>
šļuka <i>barb.</i>	sūdabrāļi <i>vienk.</i>
smadzeņojumi <i>vienk.</i>	sūdainais (jutums) <i>vienk.</i>
smadzeņpods <i>vienk.</i>	sūdainais piesmējums <i>vienk.</i>
smēķis <i>vienk.</i>	sūdi <i>vienk.</i>
smirduļailes <i>vienk., okaz.</i>	sūdīgi <i>vienk.</i>
smōltōks <i>barb.</i>	sūdīgs <i>vienk.</i>
šmucīgs <i>barb.</i>	sūds ar to <i>vienk.</i>
šmugulis <i>barb.</i>	šūmīgs (ziņojums) <i>barb.</i>
snīpis <i>vienk.</i>	suņsūdaines <i>vienk.</i>
šoking (jutums) <i>barb.</i>	šurumburums <i>vienk.</i>
šopašbrīd <i>vienk.</i>	tačka <i>barb.</i>

tādā ģīmī <i>vienk.</i>	uzdabūt kājās <i>vienk.</i>
tamie <i>vienk.</i>	uzkačāti <i>barb.</i>
taršķēšana <i>vienk.</i>	uzķimerēt <i>vienk.</i>
taša <i>vienk.</i>	uzmīzt <i>vulg.</i>
teļļuks <i>vienk.</i>	uznesties (uztriekties) <i>vienk.</i>
tēvē <i>vienk.</i>	uzparikte <i>vienk.</i>
tēviņš <i>vienk.</i>	uzplederēt <i>vienk.</i>
tidrītā paskatā <i>vienk.</i>	uzplijīgs <i>vienk.</i>
tipiņi <i>vienk.</i>	uzprasīties <i>vienk.</i>
tips <i>vienk.</i>	uzraut (spēli) <i>vienk.</i>
tirliņš <i>vienk.</i>	uzskrūvēti (basu bliezieni) <i>vienk.</i>
tirliņiski <i>vienk.</i>	uzštancēt <i>vienk.</i>
topašbrīd <i>vienk.</i>	uztecināt <i>vienk.</i>
totāli atplīsis <i>vienk.</i>	uzvalkžāksts <i>vienk., okaz.</i>
tracinoši <i>vienk.</i>	uzvaušķķēt <i>vienk.</i>
trambulis <i>žarg.</i>	vāģi <i>barb.</i>
trams <i>vienk.</i>	vau (angļu <i>wow</i>) <i>barb.</i>
traukveidīgs paskats	vaušķķi <i>vienk.</i>
trinkš pa bundžām <i>vienk.</i>	vecis <i>vienk.</i>
triperbārs <i>žarg.</i>	vējpistoles tādas <i>vienk.</i>
trobele <i>vienk.</i>	vēkšķēšana <i>vienk.</i>
trobelis <i>vienk.</i>	velk nāsīs <i>vienk.</i>
troliņš <i>vienk.</i>	velnišķīgi <i>vienk.</i>
tualektiķis <i>vienk.</i>	velns! <i>vulg.</i>
turēt muti <i>vienk.</i>	velns parāvis <i>vulg.</i>
turēt žaunas <i>vienk.</i>	velnszinkādi <i>vulg.</i>
tusnīt <i>vienk.</i>	velnszinko <i>vulg.</i>
tuviniekatkarīgais <i>vienk., okaz.</i>	velnszinkur <i>vulg.</i>
ūdensezerpāķi <i>vienk., okaz.</i>	vemma <i>vienk.</i>
ūķis <i>vienk.</i>	vemma nāk <i>vienk.</i>
urināties <i>vienk.</i>	vēmu virtene <i>vienk.</i>
urķēt <i>vienk.</i>	verķi <i>vienk.</i>
urķēties <i>vienk.</i>	vervelis <i>vienk.</i>
uz sitiena <i>vienk.</i>	vienpīpība <i>vienk., okaz.</i>
uzčavot <i>barb.</i>	viens pīpis <i>vienk.</i>

visgar *vienk.*

visi nav mājās *vienk.*

viss ir štokos *barb.*

vonītis *barb.*

zaķis *vienk.*

zakusons *žarg.*

zaļbarība *žarg.*

zeķūdeņains *vienk., okaz.*

zieķis *vienk.*

ziemsvētki *vienk.*

zirgģīmis *vienk.*

zirgsmiekli *vienk.*

žmiedziens *vienk.*

zondēšana *vienk.*

zorte *barb.*

žūpa *vienk.*

žūrēt *žūrēt.*

zvaigāt *vienk.*

žvankstēt *vienk.*

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs “Vienkāršrunas leksika Miko Rimminena “Alus tarbas romāna” tulkojumā latviešu valodā” izstrādāts LU Humanitāro zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: _____ Emīlija Petraškeviča
(paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: asociētais profesors Arvils Šalme _____ 29.05.2012
(paraksts)

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Sastatāmās valodniecības un tulkošanas nodaļā 30.05.2012.

Dekāna pilnvarotā persona: lietvede Ērika Krautmane _____
(paraksts)

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____ prot. Nr. _____

(datums)

Komisijas sekretāre: _____
(paraksts)